

Spis treści

Z doświadczeń dyrektora.....	2
Metoda Jagody Cieszyńskiej „ Kocham Czytać”	7
Model pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim.....	10
Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym.....	14
Fizyka dla małych dzieci.....	18
Techniki plastyczne w przedszkolu.....	20
Pobudzenie aktywności twórczej poprzez zabawę w teatr.....	33
Szkoła sukcesu – EWD wskaźnikiem efektywności nauczania	39
Wiadomości o kolorze	45
Wczesne nauczanie czytania	53

Z doświadczeń dyrektora

Dr Anna Baracz Powiatowe Centrum Doskonalenia zawodowego Nauczycieli w Puławach

Oto poniżej uwagi i spostrzeżenia opracowane na podstawie własnego doświadczenia oraz obserwacji zajęć innych nauczycieli, wsparte lekturą dydaktyczno-metodyczną.

1. Najczęściej popełniane przez nauczycieli „błędy, których należy unikać”:

a) Przed zajęciami lekcyjnymi:

- niedokładna, niewystarczająca znajomość niezbędnych dokumentów; podstawy programowej, programu nauczania (autor, numer zatwierdzenia przez MEN), zalecanego podręcznika, regulaminu oceniania, klasyfikowania i promowania oraz innych przepisów;
- niestaranne przygotowanie się do lekcji, brak planu lekcji, niewłaściwy dobór treści, metod, form organizacyjnych i środków dydaktycznych do realizacji założonego celu;
- brak dokładnego zaplanowania czasu trwania poszczególnych elementów procesu dydaktycznego.

b) Podczas części przygotowawczej lekcji:

- niesprawdzenie stanu sali lekcyjnej: niezbędna jest błyskawiczna orientacja w warunkach prowadzenia lekcji (czysta tablica, sala przewietrzona, prawidłowo oświetlona); w razie potrzeby należy zdyscyplinować dyżurnych;
- zabezpieczenie niezbędnych środków dydaktycznych (sprawdzenie ich technicznego działania);
- brak części przygotowawczej procesu dydaktycznego - nawiązania do tematu lekcji poprzedniej (nauczyciel wchodzi do klasy i od razu zapisuje temat lekcji na tablicy); temat lekcji powinien wypływać z (nawet krótkiej, lecz niezbędnej) wstępnej pogadanki przy dużej aktywizacji uczniów. Jest to pewnego rodzaju „rozgrzewka” umysłowa i stanowi fazę przygotowania, oczekiwania i gotowości do poznawania nowych wiadomości oraz ćwiczenia umiejętności i zachowań; - zbyt krótkie sformułowanie tematu lekcji: temat lekcji nie może być jednowyrazowy, musi on być niejako nośnikiem celu czy treści lekcji.

c) W części podstawowej lekcji:

- brak podania celu lekcji: cel lekcji, choćby ogólnie sformułowany, musi być wyraźnie przedstawiony po to, by uświadomić uczniom, po co przyszli na lekcję;

- nadużywanie metod podających opartych na słowie (wykład w stylu akademickim, dyktowanie długich fragmentów do zeszytu - niekiedy tego, co jest zawarte w podręczniku); w sytuacji konieczności zastosowania elementów wykładu (np. wprowadzanie nowych wiadomości na podstawie posiadanej wiedzy i umiejętności lub systematyzacja i uogólnianie) należy uczynić zeń wykład problemowy w formie dialogu, dyskusji czy pogadanki heurystycznej - wówczas nie podajemy uczniom od razu faktów w formie gotowej, lecz prowokujemy do samodzielnego wyszukiwania i odkrywania, sterując umiejętnie tokiem rozumowania uczniów i odwołując się do podręcznika; rola używanych wtedy pytań naprowadzających jest wieloraka: motywacyjna, inspirująca, kształcąca i kontrolna;
- niedoceniecie metod aktywizujących;
- nie wykorzystywanie różnych form pracy – niedopuszczalne jest aby nauczyciel siedział za biurkiem i nie podchodzi do uczniów, nie służy instrukcją);
- wywoływanie ucznia do tablicy, a dopiero potem formułowanie dla niego zadania lub pytania; kolejność powinna być dokładnie odwrotna: nauczyciel kieruje pytania bądź zadanie do całej klasy, powodując u uczniów niezbędny stan gotowości do zmierzenia się z problemem - twórczy niepokój, a następnie wskazuje ucznia (może to być ochotnik);
- zbyt długie trzymanie jednego ucznia przy tablicy - długie rozwiązanie można podzielić na etapy i zapraszać do nich kolejnych uczniów; postępowanie takie stwarza okazję do aktywizowania dużej liczby uczniów;
- niewykorzystywanie podręcznika lub posługiwanie się nim tylko do zaczerpnięcia z niego zadania (np. domowego): podręcznik jest przecież podstawowym narzędziem przeznaczonym dla ucznia w zdobywaniu wiedzy; właśnie na przykładzie pracy z podręcznikiem uczniowie ćwiczą (niezbędne każdemu człowiekowi) czytanie ze zrozumieniem, studiowanie potrzebnej literatury, potrzebę samodzielnego zdobywania wiedzy (np. w sytuacji nieobecności w szkole);
- nieprzemysłane stosowanie zaplanowanych środków dydaktycznych lub ich brak (np. nadmiar plansz, niestosowanie przyrządów geometrycznych - rysowanie „od ręki”);
- niewymaganie słownego komentarza od ucznia podczas rozwiązywania przez niego zadania na tablicy (słysząc tylko skrzywienie kredy o tablicę)
- brak pytań nauczyciela, co wymaga dodatkowych wyjaśnień: uczeń musi mieć spełnioną potrzebę bezpieczeństwa i wiedzieć, że jeśli chce o coś zapytać lub ma wątpliwości, to otrzyma odpowiedź, czy ze strony samego nauczyciela, czy ze strony innych uczniów poproszonych o to na lekcji.

d) W części końcowej lekcji:

- całkowity brak rekapitulacji, brak czasu, dzwonek przed końcową częścią lekcji: niezmieszczenie się w czasie całkowicie dyskwalifikuje lekcję; czasu na rekapitulację nie może zabraknąć, gdyż jest ona zwieńczeniem całego wspólnego wysiłku

dydaktycznego uczniów i nauczyciela, mówiącym o stopniu realizacji celów edukacyjnych lekcji;

- niewłaściwie przeprowadzone podsumowanie lekcji (np. wygłoszone przez nauczyciela): należy zapytać uczniów, czego nauczyli się na obecnej lekcji, a czego przed wejściem na nią nie znali, nie umieli. Odpowiedzi powinni udzielać różni uczniowie wskazywani przez nauczyciela (nie tylko zgłaszający się);
- brak oceny lub brak jej uzasadnienia: niejednokrotnie nauczyciel broni się przed tym zarzutem mówiąc, że były to odpowiedzi niepełne i niewystarczające na stopień szkolny - lecz ocena może być wyrażona słownie, jako pochwała przed klasą (lub przed gośćmi - obserwującymi lekcję); takie wyróżnienie (nawet za małe zasługi) ogromnie motywuje ucznia do zwiększonego wysiłku intelektualnego na następnej lekcji; ocena więc wystąpić może na każdej lekcji; ma też być jawna i tak uzasadniona, żeby przekonać ucznia o jej słuszności;
- brak zadania pracy domowej i jej objaśnienia: podstawowym znaczeniem pracy domowej jest między innymi utrwalenie nabytych kompetencji, a co warta jest wiedza nieutrwalona, nie trzeba nikomu uświadamiać; objaśnienia pracy domowej nie musi dokonywać nauczyciel, można o to poprosić uczniów (na ochotnika).

e) Ogólnie na lekcjach:

- wywoływanie uczniów nie po imieniu czy nazwisku, ale po numerze (np. Zadanie rozwiąże numer...);
- poprawianie wypowiedzi ucznia przez nauczyciela zamiast zwrócenia się do uczniów z pytaniem, czy ich kolega (koleżanka) ma rację, co o tym sądzą itd.;
- niedopuszczalne zwroty do uczniów osłabiające jego poczucie bezpieczeństwa, własnej wartości lub obrażające jego godność (np. Ty i tak tego nie zrobisz, to nie dla ciebie zadanie, nie przejdiesz do następnej klasy, nie zdasz matury itp.);(brak systematyczności i rytmiczności oceniania (nasilenie prac klasowych i odpytywania pod koniec semestru);
- surowa i spięta atmosfera na lekcji (brak uśmiechu, życzliwego zwracania się po imieniu do ucznia, „sianie” strachu itp.)

2. Różne trudności nauczycieli:

a) Ze sformułowaniem celów wychowawczych na lekcjach. Współcześnie szkoła realizuje proces dydaktyczno-wychowawczy zwany edukacją. Pierwszy człon: dydaktyka - odnosi się do poznania i kształcenia, obejmuje wiedzę i umiejętności, a więc realizację procesu poznawczego (świadomość: wiem) i kształcącego (działanie: umiem). Drugi człon: wychowanie - odnosi się do postawy ucznia (zaangażowanie: chcę). W dydaktyce istnieją różne taksonomie celów nauczania. Obecnie cele poznawcze, kształcące i wychowawcze razem nazywa się celami edukacyjnymi (choć ich oddzielanie nie jest błędem). W zakresie wychowawczej funkcji szkoły istnieje możliwość wkomponowania w organizację każdej lekcji - również i matematyki - wielu sytuacji wychowawczych. Każdy nauczyciel bowiem - nie tylko

przedmiotów humanistycznych - może i powinien rozwijać u uczniów prawidłowe postawy wychowawcze.

Oto przykłady celów wychowawczych, w które powinna obfitować każda dobra lekcja:

- budzenie zainteresowań, zamiłowań, pasji;
- wdrażanie do planowania i właściwej organizacji pracy;
- przyzwyczajanie do logicznego i ścisłego myślenia;
- wpojenie nawyków argumentowania, uzasadniania i dociekania;
- przyzwyczajanie do pracy dokładnej, rzetelnej i systematycznej; - kształtowanie wyobraźni i spostrzegawczości;
- pobudzanie aktywności i inicjatywy;
- przyzwyczajanie do pokonywania trudności, wyrabianie trwałości, silnej woli, i wiary we własne siły;
- budzenie wrażliwości na piękno;
- kształcenie umiejętności wyboru racjonalnej i optymalnej metody działania oraz krytycyzmu;
- kształtowanie poczucia dyscypliny;
- kształtowanie umiejętności pracy w zespole;
- kształcenie postawy gotowości udzielania pomocy innym; - podkreślenie znaczenia gospodarności, oszczędności;
- kształcenie postawy dbałości o piękno i czystość języka;
- uświadomienie praktycznego znaczenia wiedzy matematycznej; - kształcenie postawy poszanowania godności człowieka;
- wpojenie nawyku poszanowania przyborów, pomocy i podręczników;
- budowanie u ucznia postawy zadowolenia z siebie, poczucia własnej wartości; - wyrabianie umiejętności stosowania zdobytych wiadomości w życiu codziennym.

Wszystkie te cele uczniowie osiągną przez:

- rozwiązywanie zadań; - samodzielną pracę i pracę w grupach;
- sprawdzenie wyników własnych z innymi;
- omawianie różnych sposobów rozwiązań danych problemów;
- dowodzenie twierdzeń i analizowanie treści zadań; - wykonywanie rysunków, modeli i różnych pomocy naukowych;
- odrabianie umiejętnie zorganizowanych prac domowych;
- staranne prowadzenie zeszytu, uzupełniania kart pracy;

Celem wychowania jest kształtowanie postaw uczniów odnoszących się do sfery emocjonalno-motywacyjnej. Nauczyciel musi pamiętać o uwzględnieniu indywidualnych cech i zachowań ucznia.

b) Związane z obserwowaniem zajęć lekcyjnych przez dyrektora:

- dyrektor zapoznaje się wcześniej z dotychczasowymi wynikami pracy (zapisy w dzienniku) nauczyciela i następnie przeprowadza z nim rozmowę wstępną celem uzyskania od niego dokładnej informacji o tematyce zajęć, metodzie pracy, o dotychczasowych wynikach, o zespole klasowym, o trudnościach nauczyciela oraz zapoznaje się z rozkładem materiału lub konspektem lekcji;
- podczas obserwacji zajęć obserwujący nie może wprowadzać żadnych zmian w stosunku do zaplanowanego i wykonywanego toku lekcji;
- bezpośrednio po obserwacji, nauczyciel ustosunkowuje się podczas rozmowy do przebiegu zajęć i efektów lekcji (stopień realizacji celów, zaplanowany tok lekcji a jego wykonanie, omówienie, wykorzystanie zasad nauczania, ocena z czego jest, a z czego nie jest zadowolony), dyrektor zaś dokonuje oceny obserwowanych zajęć uwzględniającej ich poprawność merytoryczną i metodyczną (dobór tematu, organizacja lekcji, tempo pracy, stosowane metody nauczania, wykorzystanie środków dydaktycznych, aktywizowanie uczniów i ich orientacja w materiale nauczania, sposób oceniania, indywidualizacja nauczania, język uczniów i nauczyciela, estetyka zapisów na tablicy i w zeszytach uczniów, wpływ lekcji na ogólny rozwój ucznia, stosunek nauczyciela do uczniów i ogólna atmosfera w klasie) oraz udziela zaleceń pohospitacyjnych.

c) Związane z samooceną nauczyciela (czy i jak wykorzystuję zeszyty przedmiotowe, czy pilnie pracuję z uczniami, czy systematycznie i właściwie oceniam, czy biorę pod uwagę na dalszych lekcjach trudności i błędy z poprzednich lekcji, jak osiągam cele i po czym to poznaję, czy urozmaicam lekcje, co sądzą uczniowie o moich lekcjach - np. ankieta) czy indywidualnie podchodzę do każdego z uczniów itp.)

3. Zagadnienia związane z rozwojem zawodowym, podlegające ocenie w drodze awansu zawodowego:

- a. zaangażowanie zawodowe nauczyciela (uczestnictwo w pozalekcyjnej działalności szkoły, udział w pracach zespołów nauczycielskich, opracowania innowacyjne, autorskie, zainteresowanie uczniem, jego środowiskiem, współpraca z innymi nauczycielami i rodzicami);
- b. aktywność nauczyciela w doskonaleniu zawodowym w tym stosuje technologię informacyjną i komunikacyjną, oraz pogłębia wiedzę i umiejętności w celu podnoszenia jakości pracy;
- c. dzielenie się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami poprzez: prowadzenie zajęć otwartych i zajęć w ramach WDN;
- d. wykorzystywanie metod aktywizujące;
- e. działania w zakresie wszechstronnego rozwoju ucznia z uwzględnieniem jego możliwości i potrzeb (wyniki nauczania, osiągnięcia uczniów);
- f. przestrzeganie porządku pracy (punktualność, pełne wykorzystywanie czasu lekcji, właściwe prowadzenie dokumentacji).

Metoda Jagody Cieszyńskiej „Kocham Czytać”

Magdalena Piechota, Dyrektor Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Dęblinie

Sprawdzona metoda w pracy z dziećmi z zaburzeniami rozwojowymi, oparta o wyniki najnowszych badań neuropsychologicznych.

Fakt **uczenia się w działaniu** został wykorzystany podczas konstruowania metody.

Uwzględnia etapy rozwoju mowy i możliwości percepcyjne, kolejne książeczki wprowadzają w świat pisma według stopnia trudności artykułowanych głosek, a także biorąc pod uwagę zróżnicowanie ich obrazów graficznych.

Czytanie tą metodą w znacznym stopniu ułatwia czytanie dzieciom z alalią (brakiem rozwoju mowy), które nie chcą komunikować się językowo i wypracowują swoisty kod, przede wszystkim niewerbalny, znany jedynie najbliższemu mającym kontakt z dzieckiem.

Dzieci mają głęboką świadomość swoich trudności i reagują negatywnie na polecenia: **powtórz, powiedz, jak to się nazywa.**

W metodzie chodzi za każdym razem o **zachęcanie do czytania, nie mówienia.**

Niezbędne są jednak ćwiczenia wspomagające naukę czytania:

- Porządkowania świata od lewej do prawej (zgodnie z porządkiem czytania w naszej kulturze)
- Ćwiczenia dużej i małej motoryki
- Analiza i synteza wzrokowa (aby właściwie spostrzegać i różnicować litery)
- Ćwiczenia szeregowania (naśladowanie sekwencji, za które odpowiada lewa półkula ćwiczenia szeregowania od lewej do prawej)
- Ćwiczenia kategoryzacji (zasada tworzenia zbiorów, porządkowanie tych samych elementów, to ćwiczenia pamięci symultanicznej – prawopółkulowej)
- Ćwiczenia na materiale tematycznym i a tematycznym (abstrakcyjnym)

Cechy metody zachęcające do czytania:

- Język prosty codzienny, ilustrowany, z obrazkami ekspresji i koloru
- Umiejętności wynikające z prawej półkuli – preferencje gestów a nie słów (autyści dzieci z alalią, afazja dziecięca, którzy nie artykułują samogłoski, nie potrafią powtórzyć sekwencji głosek – za które odpowiada lewa półkula)

Założenia metodologiczne serii "Kocham czytać"

- Zapisujemy też to co nie słyszymy (*ch, c i h; zemby, trombic*)
- Niektóre litery odczytujemy inaczej (*krzesło krzesło*)
- Zapobiegamy błędom czynionym do tej pory (rodzice podają dzieciom wzory nieprawidłowe *j – jot np.; jajko – jota jotka*)
- Mylenie głosowania z literowaniem (trudności w zapisie głosek miękkich np. *sijano, siedem*)
- Skuteczna nauka samogłosek, sylab otwartych
- Gaworzenie (powtarzanie wielokrotne sylab, dziecko słuchając)
- Zdaniem językoznawcy **Romana Jacobsona** (Podstawy Języka, Wrocław, 1964) „Rozwój systemu językowego polega na pojawianiu się opozycji od **prymarnych** (tj. podstawowych, pierwszych prototypowych do **sekundarnych** (wtórnych, preferencyjnych)

Na kompetencje fonologiczne ważne w czytaniu, mówieniu nie jest ważny wiek dziecka, ale osiągnięcie określonego stadium rozwoju danej funkcji: czyli świadomość metajęzykowa (fonologiczna)

- Rozróżnianie (*piec - pies inne czy takie same?*) czyli zdolność słuchowego różnicowania wyrazów
- Umiejętność dokonywania analizy sylabowej
- Dostrzeganie rymów lub ich brak

Konkluzja: Operowanie sylabami jest dla dziecka łatwiejsze niż fonemami, przecież nikt nie słyszy głosek w izolacji.

Inne zalety metody:

- Konsekwentne stosowanie wielkich liter (drukowane litery są łatwiejsze do różnicowania)
- Brak połączeń między nimi ułatwia przeprowadzenie analizy i syntezy wzrokowej
- Dzieci samodzielnie dochodzą do małej i wielkiej litery
- Wiedzę zdobywają samodzielnie, aktywnie przez co jest bardziej trwała
- Bogata szata graficzna (ilustracje przywołują pozytywne wizualizacje, świat zwierząt, ludzi, roślin)

Etapy nauki czytania:

- **Powtarzanie** – wypowiedzianie przez dorosłego samogłosek sylab, utrwalanie w pamięci cech różnicujących
- **Rozpoznawanie** (wskazywanie przez dziecko wypowiedzianej przez dorosłego samogłoski, sylaby, wyrazu)
- **Nazywanie** (samodzielnie czytanie)

W sytuacji braku rozwoju mowy czy utraty mowy samogłoski służą skutecznej komunikacji

- **Z**– zdziwienie
- **U** – zachwył
- **A** – zrozumienie
- **E** – niedowierzenie
- **Y**- zwątpienie
- **I** – ponaglenie rozmówcy do działania
- **EEE** – np. chce na nocnik
- **AAA** – chcę spać

Lewa półkula (analityczno – sekwencyjna)

- Dostrzega elementy liter, wszystkie kropki kreski
- Organizuje informacje w sposób sekwencyjny – układa prawidłowo kolejność głosek
- Dokonuje porównywania bodźców (t / ł)
- Przechowuje bodźce znane (la , ka)
- Ukierunkowuje uwagę, zawiaduje pamięcią o świecie, odnajduje rymy

Prawa półkula (kieruje globalnymi funkcjami zapisanych słów)

- Kieruje globalnymi funkcjami zapisanych słów
- Kieruje procesami podobieństw (tata – łata)
- Steruje procesami na bodźce nowe
- Rozpoznawanie figur, informacje przestrzenne, odbiera informacje dotyczące uczuć,
- Rozpoznaje gesty wyrażające emocje, pozwala rozumieć co oznacz podniesiony ton
- Rozumienie słyszanych słów, odczytywanie konkretnych rzeczowników w mianowniku
- Identyfikuje i różnicuje samogłoski
- Kontroluje kierunek czytania
- Pozwala rozumieć kontekst wypowiedzi.

Bibliografia:

1. Cieszyńska J.: Kocham Czytać, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2015.

Model pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim

Magdalena Piechota, Dyrektor Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Dęblinie

Najczęściej występujące zaburzenia u dzieci upośledzonych w stopniu lekkim, mające znaczenie dla ich osiągnięć szkolnych

- Liczne i nasilone wady wymowy
- Zaburzenia orientacji przestrzennej
- Niski poziom sprawności grafomotorycznej
- Słaba koncentracja uwagi
- Wolniejsze tempo pracy
- Zaburzenia rozumienia znaczenia wypowiedzi
- Zaburzenia analizy i syntezy (wzrokowej, słuchowej, wzrokowo- słuchowej)
- Trudności w rozpoznawaniu liter, oraz czytaniu
- Trudności w rozumieniu przeczytanego tekstu
- Istotnie zaburzony poziom rozumienia wszelkich reguł, zasad, definicji,
- Ograniczenia procesów pamięciowych
- Utrudnione tworzenie pojęcia liczby
- Brak zrozumienia treści poleceń , ćwiczeń, trudności w samodzielnym wykonaniu
- Trudności w orientowaniu się w stosunkach czasowych przestrzennych
- Kłopoty w powiązaniu nowych informacji z poprzednio zapamiętanymi
- Słaby poziom stosowania umiejętności w praktyce
- Mała samodzielność w wykonywaniu zadań
- Często występująca nadpobudliwość psychoruchowa lub zahamowanie
- Brak krytycyzmu, trudności w antycypacji zachowań
- Impulsywność, podatność na negatywne wpływy otoczenia
- Niski poziom motywacji
- Mała wrażliwość na potrzeby innych
- Częste przejawy agresji.

Ważne informacje dla nauczyciela

- Spostrzeganie dzieci z upośledzeniem jest wybiórcze, węższe zakresowo, niedokładne
- Uwaga jest krótkotrwała i mało podzielna, łatwo ulega rozproszeniu
- Dobra jest pamięć mechaniczna
- Pamięć logiczna jest w dużym stopniu zaburzona (dlatego odtwarzanie informacji odbywa się według zapamiętanej kolejności, mają trudności z odpytywaniem

- wyrywkowym, często nie rozumieją tego czego wyuczyły się na pamięć, dzieci potrzebują większej liczby powtórzeń, aby utrwalić zapamiętane informacje)
- Mają trudności w samodzielnym tworzeniu dłuższych wypowiedzi ustnych i pisemnych (twórcze stosowanie mowy)
  - Częściej niż inne dzieci używają sloganów i wulgaryzmów (z uwagi na częste zaniedbanie środowiskowe)
  - Mają zaburzone myślenie abstrakcyjne, słowno- pojęciowe
  - Funkcjonują bezpiecznie na poziomie myślenia konkretami i obrazami
  - Nie potrafią tworzyć pojęć, wnioskować czy przewidywać (słabe myślenie przyczynowo- skutkowe)
  - W pracy dydaktycznej należy zadbać przede wszystkim o bezpieczeństwo psychiczne i wielokrotnie wracać do określonej tematyki i zasad które dzieci powinny przestrzegać
  - Prace dzieci oceniać na podstawie wysiłku włożonego w ich wykonanie
  - Zapewnić dzieciom stałość norm, zasad, ułożenia przedmiotów w określonych miejscach, stałego porządku lekcji, w razie zmian uprzedzać.

Jak rozwijać sprawności językowe?

- Kształtować złożone struktury gramatyczne
- Doskonalić budowę dłuższych wypowiedzi językowych powiązanych w logiczną całość
- Przenosić znane i wyuczone formy wypowiedzi do sytuacji życia codziennego
- Pomagać w ćwiczeniach, których celem jest wyjaśnianie i opis
- Pracować na d spójnością wypowiedzi i rozwojem ich słownika
- Kształtować umiejętność argumentowania, prowadzenia rozmowy
- Stosować w nauczaniu mapy myślowe, inscenizację , zastępniki wizualne, schematy, porównania
- Dzielić treści na małe kroki oraz podejmować dodatkowe działania wizualizujące treści
- W zakresie technik zapamiętywania stosować gry i zabawy dydaktyczne
- Wykorzystywać zainteresowania i hobby dziecka
- Rozwijać umiejętności wyrażania emocji
- Doskonalić wykorzystanie podstawowych komunikatów dotyczących życia w społeczeństwie
- Układać karty pracy, które pozwolą wyrażać własnych myśli w krótkiej formie konkretno – obrazowej.

Identyfikacja trudności edukacyjnych ucznia z upośledzeniem lekkim

- Uczeń z upośledzeniem w stopniu lekkim uzyskuje orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego na mocy decyzji Zespołu orzekającego działającego w publicznej poradni psychologiczno – pedagogicznej
- W orzeczeniu Zespół przedstawia diagnozę, zalecenia i uzasadnienie.
- W diagnozie zawarte są informacje o możliwościach i potencjale rozwojowym dziecka.
- Orzeczenie określa poziom rozwoju intelektualnego
- Poziom rozwoju poszczególnych funkcji poznawczych (pamięć uwaga, zapamiętywanie, przetwarzanie informacji, myślenie kojarzeniowe, ujmowanie relacji między pojęciami, zdolność definiowania pojęć, orientacja przestrzenna, koordynacja wzrokowo- ruchowa, zasób wiedzy ogólnej).
- Cechy funkcjonowania społecznego ucznia (cechy osobowościowe, preferowane formy kontaktu społecznego, reakcje na sytuacje trudne itp.)
- Orzeczenie zawiera też elementy diagnozy edukacyjnej (umiejętność czytania, pisanie, liczenia)
- W razie potrzeby dołączona jest diagnoza logopedyczna.

Wyznaczniki procesu edukacyjnego

- Uczniowie z upośledzeniem lekkim realizują tę samą podstawę programową co ich sprawni rówieśnicy.
- Nauczyciele mają obowiązek dostosować wymagania edukacyjne (niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania) do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia rozwojowe uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.
- Stosowane przez nauczyciela metody, formy, i środki dydaktyczne muszą być adekwatne do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych uczniów.

Bibliografia:

1. Arciszewska - Binnebesel A., Arteterapia. Szczęśliwy świat tworzenia, Toruń 2003,
2. Bereźnicki F., Prace magisterskie z pedagogiki. Przewodnik metodologiczny dla studentów, Szczecin 2000,
3. Bogucka J., Kościelska M., Wychowanie i nauczanie integracyjne. Nowe doświadczenia, CM PPP MEN, Warszawa 1998,
4. Brauner A. i F., Postępowanie wychowawcze w upośledzeniu umysłowym, WSiP, Warszawa 1995,
5. Cackowski Z., Problemy i pseudoproblemy, Książka i Wiedza, Warszawa 1964,

6. Dunaj B., Słownik współczesnego języka polskiego, PWN, Warszawa 1996,
7. Konieczna E. J., Arteterapia w teorii i praktyce, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2007,
8. Kotarbiński T., O pojęciu metody, Zeszyty Wydziału Filozofii UW nr 1, Warszawa 1967,
9. Łobocki M., Metody badań pedagogicznych, PWN, Warszawa 1978,
10. Miosga L, Pomóż mi być. Komunikacja i stymulacja zmysłowa osób ze znaczną i głęboką niepełnosprawnością umysłową, Impuls, Kraków 2006,
11. Muszyński H., Wstęp do metodologii pedagogiki, PWN Warszawa 1971,
12. Nowak S., Metodologia badań socjologicznych, PWN, Warszawa 1970,
13. Oster G.D., Gould P., Rysunek w psychoterapii, WSiP , Gdańsk 2007,
14. Pilch T., Bauman T., Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa 2001,
15. Pilch T., Zasady badań pedagogicznych, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa 1995,
16. Piszczek M., Terapia zabawą. Terapia przez sztukę, , CM PPP MEN, Warszawa 1997.

Model pracy z uczniem szczególnie uzdolnionym

Magdalena Piechota, Dyrektor Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Dęblinie

Klasyfikacja ilorazów inteligencji

LP	Kategorie	Przedziały wartości IQ	% populacji
1	Upośledzenie umysłowe	69 i poniżej	2,2
2	Pogranicze upośledzenia	70-79	6,7
3	Poniżej Przeciętnej	80-89	16,1
4	Przeciętna	90-109	50,0
5	Powyżej przeciętnej	110-119	16,1
6	Wysoka	120--129	6,7
7	Bardzo wysoka	130 i powyżej	2,2

Zdolności:

Różnice indywidualne, które sprawiają, że przy jednakowej motywacji i uprzednim przygotowaniu poszczególni ludzie osiągają w porównywalnych warunkach zewnętrznych niejednakowe rezultaty w uczeniu się i działaniu (T. Tomaszewski (red.) Psychologia, Warszawa 1977.)

Uczeń jest uznawany za zdolnego jeśli posiada wysokie zdolności ogólne , uzdolnienia kierunkowe, predyspozycje twórcze oraz charakteryzuje się wysokim zaangażowaniem zadaniowym.

Zdaniem T. Lewowickiego, z zdolnego można uznać takiego, który posiada co najmniej jedna wymienionych cech:

- Wysoki poziom zdolności ogólnych, inteligencji (I.I = 120 i więcej)
- WYSOKI POZIOM ZDOLNOŚCI SPECJALNYCH- UZDOLNIEŃ
- Wysokie osiągnięcia lub możliwości takich osiągnięć w nauce bądź innych dziedzinach działalności wartościowanej społecznie
- Osiągnięcia oryginalne i twórcze lub możliwość takich osiągnięć

Charakterystyczne przejawy zdolności to między innymi:

- Ponadprzeciętny poziom rozwoju intelektu (od 120 IQ)
- Szybkie zapamiętywanie, prawidłowe kojarzenie i rozumowanie
- Ciekawość świata i ludzi, dar bystrej obserwacji otoczenia
- Dociekliwość, zadawanie dużej ilości pytań
- Szeroki wachlarz zainteresowań, dużo wiadomości pozaszkolnych, niekiedy ukierunkowane uzdolnienia i pasje
- Wykonywanie zadań umysłowych z przyjemnością, umiejętność skupienia uwagi przez dłuższy czas na tym, co je interesuje
- Bogata wyobraźnia, ciekawe oryginalne pomysły. Potrzeba wyrażania swoich wrażeń, emocji w różnej formie, w muzyce, plastyce, tańcu, słowie, piśmie itp.
- Niezależna postawa, obrona swoich pomysłów, poglądów
- Poczucie humoru

Diagnoza predyspozycji i uzdolnień

- Identyfikacja specjalnych potrzeb edukacyjnych ucznia szczególnie uzdolnionego (rodzice, nauczyciele, specjaliści w poradni psychologiczno- pedagogicznej)
- Tylko na prośbę rodzica lub pełnoletniego ucznia odbywa się szczegółowa diagnoza zdolności ucznia w poradni
- Badanie ucznia zdolnego w szkole (szczegółowa charakterystyka zdolności ucznia wykonana przez nauczyciela przedmiotu – pomiar dydaktyczny, opinia o uczniu przygotowana przez wychowawcę i pedagoga szkolnego/ psychologa – zawiera szczególne osiągnięcia, udział w konkursach, olimpiadach, opis relacji ucznia zdolnego z rówieśnikami, nauczycielami, charakterystyka jego postaw, zachowań, cech osobowościowych)
- Badanie w poradni (Wywiad z rodzicami, Test WISC – R, Test Reja, Test Bentona, Test Zdolności Językowych, Test Apis, Test EPO-R, Rysunek Rodziny, Test Zdań Niedokończonych, Arkusz obserwacyjny do oceny zachowań i postaw badanego, Test Ja wobec klasy, Klasa wobec mnie, Młodzieżowy kwestionariusz zainteresowań zawodowych, inne w miarę potrzeb)
- Pisemna diagnoza zawarta jest w opinii psychologiczno- pedagogicznej obejmuje następujące obszary (diagnozę poziomu rozwoju poznawczego, indywidualne potrzeby rozwojowe, możliwości psychofizyczne (mocne i słabe strony, mechanizmy wyjaśniające funkcjonowanie osoby, indywidualne potrzeby edukacyjne, wskazanie odpowiedniej formy pomocy oraz jej uzasadnienie)
- Opinia poradni p-p jest konieczna w wypadku ubiegania się przez ucznia o zgodę na indywidualny tok lub program nauczania.

Model pracy z uczniem zdolnym w ramach języka obcego:

- Zwrócić uwagę na cele wychowawcze, umiejętność komunikowania się w grupie rówieśniczej, kompetencje społeczne, emocjonalne.
- Treści nauczania rozszerzyć o zagadnienia znajdujące się w kręgu zainteresowań ucznia
- Treści nauczania należy wzbogacić o zagadnienia z zakresu psychologii uczenia się, treningi twórczości, treningi radzenia sobie ze stresem
- Pomocne jest umożliwianie uczniowi uczestnictwa w festiwalach nauki, wydarzeniach kulturowo- językowych, zapewnienie kontaktów z ludźmi nauki
- Proponować uczniowi udział w zajęciach pozaszkolnych: treningach, konkursach i olimpiadach językowych, zajęciach realizowanych przez wyższe uczelnie
- W pracy stosować zróżnicowane metody dydaktyczne, unikać metod podających, wdrażać do samokształcenia
- Szczególnie przydatna wydaje się metoda projektu (pozwala planować, realizować prezentować i oceniać uzyskiwane efekty, daje duże pole do twórczego rozwiązywania zadań)
- Prowadząc zajęcia zapewnić dostęp do środków dydaktycznych umożliwiających poznanie wielozmysłowe
- Pomóc uczniowi w poznać własne preferencje sensoryczne czyli ocenić który kanał zmysłu jest dominujący
- Rozwijać myślenie i kreatywność poprzez sesje prowokacyjnych pytań, burzę mózgu, grę w 20 pytań (odgadnij co mam na myśli zadając mi kolejne pytania), rozwijanie poczucia humoru poprzez pytania jaki robię błąd, opowiadania kreatywne, tworzenie zagadek, rebusów, twórcza wizualizacja (wyobraź sobie ,że ....) itp.
- Włączać ucznia w proces nauczania innych przez powierzenie mu funkcji asystenta nauczyciela
- Warto uświadamiać uczniowi potrzebę dobrej znajomości siebie i pokazać sposoby poznawania swoich mocnych i słabych stron (stosować pytania w formie ustnej i pisemnej o jego zainteresowania, plany, cechy pozytywne, poparte faktami, argumentami, opiniami) i jego trudności.
- Niezbędne jest pytanie ucznia o to co dla niego ważne i pomoc w tworzeniu własnej hierarchii wartości.
- Nauczyciel może pomóc uczniowi odnaleźć własną drogę samooddziaływania i motywowania, a przez to uczeń zdolny stać się może wolny od manipulacji i opinii innych osób
- Uczeń zdolny podlega tym samym przepisom co inni uczniowie, dlatego klasyfikacja, promocja i ocenianie, oraz udział w egzaminach jest spójny i jednakowy dla całej klasy. Jednak wśród ocen dokonywanych na bieżąco,

trakcie lekcji powinno dominować ocenianie opisowe, umożliwiające zrozumienie i korektę popełnionych w trakcie pracy niedociągnięć.

- Konieczne jest zaniechanie manipulacji ocenami (nagrodami i karami) gdyż takie działanie zmniejsza motywację wewnętrzną, i uniemożliwia znalezienie własnej drogi samodoskonalenia.

Bibliografia:

1. Bates J., Munday S., Dzieci zdolne, ambitne i utalentowane, K.E. Liber, Warszawa 2005.
2. Borzym I., Uczniowie zdolni, PWN, Warszawa 1979.
3. Bieluga K., Nauczycielskie rozpoznawanie cech inteligencji i myślenia twórczego, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003.
4. Bednarkowa W., O talentach w szkole czyli 7 wspaniałych SPE (Specjalne Potrzeby Edukacyjne), Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2010.
5. Dyrda B., Syndrom Nieadekwatnych Osiągnięć jako niepowodzenie szkolne uczniów zdolnych: diagnoza i terapia, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000.
6. Dyrda B., Uczeń zdolny, [w:] Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku, t. 6, Wydawnictwo Akademickie Warszawa 2006, s. 888 – 891.
8. Eby J. W., Smutny J. F., Problemy kształcenia dzieci szczególnie uzdolnionych, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1998.
10. Fechner - Sędzicka I., Szkolny system wspierania zdolności: jak rozpoznawać i rozwijać dziecięce uzdolnienia?, Papowo Toruńskie „Aker”, Toruń 2003.
11. Karwowski M., Konstelacje zdolności. Typy inteligencji a kreatywność, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2005.

Fizyka dla małych dzieci

Marianna Szpakowska, specjalista PCDZN

1. Balonowy statek pływający w wannie

Siedząc w wannie wypełnionej wodą nadmucharaj balonik. Połóż go na wodzie pamiętając, że balonik powinien mieć ograniczony wypływ powietrza np. przez ustnik, gdyż w przeciwnym razie pofrunie, będzie się mიაł we wszystkie strony. Można go przywiązać do łódki, wtedy ją pociągnie. Wypływające powietrze odpycha balonik i na zasadzie odrzutu porusza się on do przodu (przykład napędu odrzutowego).

2. Przyciąganie papierków przez nadmuchany balonik

Nadmucharaj balonik i zawiąż solidnie jego końcówkę. Potrzymaj powierzchnie balonika wełnianym swetrem. A teraz przybliż balonik do malutkich strzępków gazety. Co się dzieje? Pocierając swetrem naelektryzowałeś powierzchnię balonika i dlatego przyciąga on papierki. Papier jest bardzo lekki, dlatego udało się go podnieść. Zastanów się, co innego jeszcze może przyciągnąć balonik? Spróbuj przyciągnąć np. włosy.

3. Zamrożony balonik

Nadmucharaj dwa baloniki tak, aby były tej samej wielkości i dobrze je zawiąż, aby powietrze z nich nie uciekało. Włóż jeden z nich do zamrażarki na cały dzień. Potem wyciągnij i porównaj jego wielkość z drugim. Co widzisz? Zamrożony balonik jest mniejszy, ponieważ zimne powietrze zajmuje mniej miejsca. Po pewnym czasie zauważysz, że kiedy zamrożony balonik się ociepli, będzie tak samo duży jak ten, który nie był w zamrażalniku.

4. Czy powietrze może podnieść książkę?

Położ plastikową reklamówkę na stole (bez dziur). Na tej torbie połóż średniej wielkości książkę i zacznij dmuchać do torby. Kiedy torba zacznie się napęczać powietrzem, książka zacznie unosić się do góry. To ciśnienie powietrza tego dokonało. Czasem, gdy jest wystarczająco duże, ciśnienie powietrza może unieść nawet ciężarówkę.

5. Prosty wiatromierz

Przy pomocy gałązki i kawałka tasiemki od pakowania prezentów możesz zrobić wiatromierz, czyli przyrząd do wskazywania i mierzenia siły wiatru. Pomiar wiatru przeprowadzamy oczywiście w dzień wietrzny. Do gałązki przywiąż tasiemkę i wystaw ją przez okno trzymając w ręce. Tasiemka będzie powiewać na wietrze i pokazywać jego kierunek, a odchylenie tasiemki od pionu jest miarą jego siły czyli prędkości. Znajomość wiatru jest ważna dla ludzi różnych profesji np. dla pilotów, rybaków, marynarzy.

6. Grzebień „zginający” wodę.

Postaraj się o grzebień z tworzywa sztucznego (nie może być metalowy). Potem odkręć delikatnie zimną wodę tak, aby strumień był słaby. Uczesz włosy 30 razy dość szybko, a potem zbliż go (ale nie dotykaj) do strumienia wody. Zaobserwuj, co się dzieje? Kiedy czesz włosy naładowujesz grzebień elektrycznie (ujemnie). Potem kiedy przybliżysz go do wody, strumień wody odchyła się, woda jest tutaj naładowana dodatnio). Ładunki dodatnie i ujemne się przyciągają, a ujemne odpychają.

7. Książka na słomkach

Położ jedną książkę na stole a drugą umieść na kilku położonych płasko słomkach do picia. Którą książkę jest łatwiej poruszyć przy pomocy jednego palca? Tę na słomkach, gdyż słomki posłużyły nam za kółka. Tarcie jest mniejsze w przypadku kółek.

Tarcie podczas toczenia jest mniejsze od tarcia przy przesuwaniu. Tarcie zależy od powierzchni, ale przede wszystkim od chropowatości (gładkości) powierzchni trących (zależność wprost) i od rodzaju materiału stykających się powierzchni.

8. Skaczące chrupki (ryżowe lub kukurydziane)

Wsyp zgniecione chrupki do małej miseczki i przykryj je folią do zawijania jedzenia (nie aluminiową, ale plastikową). Pamiętaj, żeby folia była ładnie naprężona. Potem pocieraj pięścią tę folię do momentu, aż chrupki zaczną się do niej przyklejać od spodu. Folia przyciąga chrupki. Następnie potrzyj folię metalową łyżeczką i zobacz, co się dzieje. Chrupki spadają na dół. Pocierając folię pięścią naładowałeś ją elektrycznie, a potem rozładowałeś pocierając łyżeczką. Starszym dzieciom można opowiedzieć dokładnie, co to znaczy naładować elektrycznie i czym jest energia elektryczna.

9. Przyciąganie puszki za pomocą balonika

Nadmuchaj balonik i zawiąż go mocno. Położ pustą metalową puszkę bokiem na stole. Potrzyj kilkakrotnie balonik włosami (bardzo szybko), a potem spróbuj przyciągnąć balonikiem puszkę do siebie (nie dotykając jej bezpośrednio). Czy puszka porusza się?

Balonik był naładowany elektrycznie i zdołał przyciągnąć puszkę. Możesz spróbować użyć dwóch baloników, albo obciążać puszkę i obserwować, co się dzieje.

Bibliografia:

1. Janice VanCleave, Fizyka na start, PWN, Warszawa 2011.

Techniki plastyczne w przedszkolu

Elżbieta Piątkowska, specjalista PCDZN

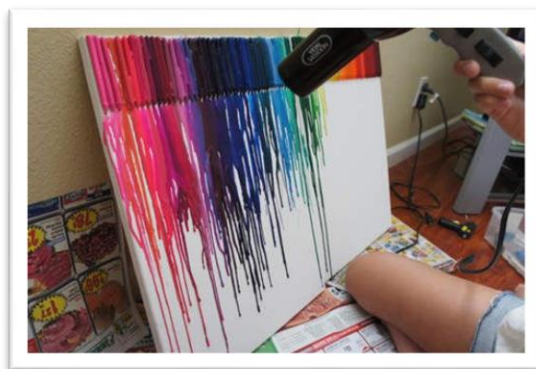
Roztopione kredki świecowe

W większości domów gdzie dzieci tam i kredki świecowe. W dzieciństwie uwielbiałam je ale jak były nowe, bo szybko się łamały i już trudniej się nimi malowało.

Jakiś czas temu znalazłam przepis na ich cudowne wykorzystanie ;) możemy zrobić z nich nie tylko śliczne obrazki ale także nowe wielokolorowe kredki, a wszystko poprzez proces ogrzewania. Przepis jest bardzo prosty w wykonaniu.

Pierwszy pomysłem jest przymocowanie kredek (działa przy użyciu silikonu bądź mocnej taśmy dwustronnej) do podobrazia bądź tworzywa które ma służyć jako obraz i podgrzewanie kredek strumieniem z suszarki. Kredki topiąc się utworzą fantazyjne wzory.

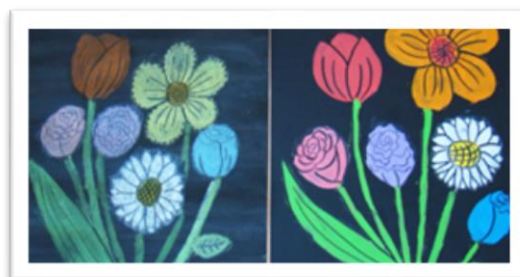

Roztopiona świeca

Na kartce układamy obrazek z ostrużyn z kredek świecowych. Kompozycja może być dowolna. Następnie przykrywamy go folią aluminiową i podgrzewamy przy pomocy suszarki. Po wystygnięciu delikatnie zdejmujemy folię. Obrazek jest gotowy do powieszenia na ścianie.

Wydrapywanie w plastelinie i pastelach olejnych

Kartkę malujemy na czarno. Rysujemy obrazek kredką świecową lub rozsmarowujemy plastelinę. Patyczek przygotowujemy w taki sposób, żeby uzyskać szeroką końcówkę. W czasie wydrapywania spod plasteliny lub kredki wyłania się czarna kartka. Daje nam to możliwość dodania większej ilości szczegółów. W razie pomyłki możemy z powrotem

wypełnić element plasteliną lub kredką i poprawić. Praca jest łatwa w wykonaniu, a daje dużo satysfakcji.

Mozaika z papieru

Na kartce szkicujemy wybrany przez nas wzór. Wyklejamy zaczynając od konturów, a następnie wypełniamy wnętrza. Kwadraty przyklejamy w odstępach około 1-2mm od siebie. Staramy się wypełnić całą wolną przestrzeń kartki. Może się zdarzyć, że nie da się w danym miejscu przykleić całego kwadratu, a przestrzeń jest zbyt duża, aby zostawić ją pustą – w takim wypadku przycinamy kwadrat nożyczkami do odpowiednich rozmiarów i przyklejamy.

Wycinanka w tekturze falistej

Z pudła wycinamy kawałek kartonu o wymiarach wybranych dla naszego obrazka. Linie (fale) na kartonie powinny przebiegać poziomo. Zaznaczamy na nim marginesy po 1,5 cm z każdej strony, a wewnątrz nich rysujemy obrazek. Tu musimy zwrócić uwagę na te elementy, które mają być przedstawione na obrazku. Każdy kontur, który będziemy wypełniać kolorem to dwie linie – zewnętrzna i wewnętrzna.

Rysowanie mokrą kredą

Moczymy kredę w wodzie, tak długo by dobrze nasiąkła wodą. Na czarnej (lub innej, ale ciemnej) kartce rysujemy obrazek wykorzystując wszystkie dostępne kolory kredy. Staramy się robić to w miarę szybko, żeby kreda, którą rysujemy była cały czas mokra. Jeżeli wyschnie to ponownie moczymy ją w wodzie. Pokrywamy jak największą powierzchnię kartki. Po zakończeniu rysowania odkładamy obrazek do wyschnięcia. Kolory staną się jaśniejsze.

Malowanie po plastelinie

Na kartce rozprowadzamy plastelinę, tak aby zakryć całą białą powierzchnię. Kolor plasteliny nie ma znaczenia. Z plasteliny formujemy cienkie wałki i przyczepiamy je do przygotowanej wcześniej kartki układając wzór np. choinki. Całą pracę malujemy farbami. Nie rozcieńczamy farb, bo będą spływać z plasteliny. Jeżeli już musimy rozcieńczyć farbę to tylko wodą z mydłem.

Mozaika z plasteliny

Na kartce szkicujemy ołówkiem kontury drzewa. Z plasteliny robimy cienki wałek a następnie za pomocą nożyczek tnemy go na małe kawałki (ok. 5-7 mm). Tak przygotowaną plasteliną wypełniamy cały obrazek zostawiając między kolejnymi kawałkami niewielką przerwę. Nie przyciskamy plasteliny zbyt mocno – powinna tylko trzymać się kartki. Przycinamy koszulkę na dokumenty.

Haft krzyżkowy

Na kanwie zaznaczamy po 3 pionowe i poziome linie co 10 kratek. Będą służyły do równego nanoszenia wzoru na kanwę. Kanwę umieszczamy w tamborku – nakładamy ją na węższy okrąg i przykrywamy szerszym. Musimy dobrze naciągnąć materiał. Wybieramy jeden kolor

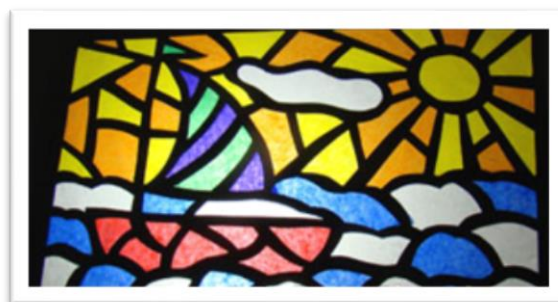
muliny np. jasny zielony. Nawlekamy mulinę na igłę, która powinna być tępa (nie powinna kłuć) – można zwykłą igłę stępić papierem ściernym lub pilniczkiem.

Malowanie gąbką

Z taśmy wycinamy takie elementy, które po przyklejeniu na kartkę utworzą obraz i przyklejamy je do kartki. Rozcieńczamy farby wodą. Moczymy lekko gąbkę w farbie, a następnie przykładając ją do kartki zostawiamy barwne plamy. Gdy wszystkie elementy pokryjemy już farbą w wybrany przez nas sposób, możemy powoli odklejać taśmę.

Witraż

Na czarną kartkę nanosimy szablon witrażu i nożykiem wycinamy kolejne otwory. Do otworów przykładamy bibułę, odrysowujemy ich kształt ołówkiem i wycinamy około 5 mm więcej niż wskazują linie. Nakładamy klej na odpowiednie krawędzie i przyklejamy wycięty fragment. Powtarzamy czynność do momentu kiedy wszystkie otwory będą zaklejone.

Stemple

Odcinamy z rolki kilka „plastrów” o szerokości około 2 cm. Formujemy z nich kształt np. liścia, płatka kwiatu, serca, skrzydeł motyla, itp. Na podkładce rozmazujemy farbę plakatową i tworzymy z niej plamę. Musi ona być większa od odbijanego elementu. Zamaczamy element w farbie i odbijamy go na kartce.

Malowanie świecą

Białą kredką woskową lub świecą rysujemy kontury wszystkich elementów obrazka. Mocno rozwodnioną farbą pokrywamy po kawałku całą kartkę. Farba spływa z kredki woskowej ujawniając cały obrazek. Można wysuszyć obrazek ręcznikiem papierowym przykładając go do kartki (nie pocierać).

Wydrapywanka

Całą powierzchnię kartki pokrywamy kolorowymi kredkami woskowymi. Trzeba to zrobić dokładnie, żeby nie zostawić żadnych pustych miejsc, oraz żeby warstwa kredek była dość gruba. Pocieramy mydłem całą powierzchnię kredek. Teraz наносimy tusz. Rozprowadzamy go za pomocą pędzla tak aby zakryć kredkę.

Malowanie pianą

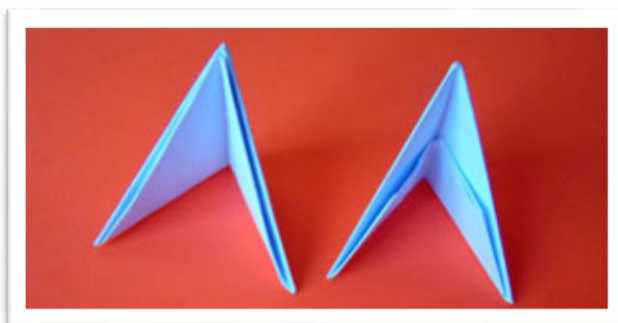
Farby umieszczamy w pojemniczkach. Dodajemy wodę i płyn do naczyń. Mieszamy pędzlem i za pomocą słomki robimy bańki. Kolorową pianę przenosimy na kartkę za pomocą łyżeczki. Staramy się nie dotykać kartki łyżeczką. Piana pozostawi ślad na kartce w postaci połączonych ze sobą ciemniejszych okręgów z jaśniejszymi środkami.

Malowanie na cukrze

Malujemy obrazek rzadkim klejem rozprowadzając go pędzlem. Posypujemy kartkę cukrem – najwięcej tam gdzie znajduje się klej. Resztę cukru zsypujemy z kartki. Rozpuszczamy farbę wodą i moczymy w niej pędzel. Lekko dotykamy cukru pędzlem, tak aby nasiąkł farbą. Zostawiamy do wyschnięcia. Cukier trochę się rozpuści i utworzy twardą warstwę.

Origami modułowe

Do złożenia jednego modułu potrzebujemy kartkę o wymiarach 4 cm x 5,5 cm lub proporcjonalnie większą. Kartkę składamy na pół równoległe do dłuższej krawędzi. Ponownie składamy na pół tym razem równoległe do krótszej krawędzi. Skrzydła składamy pod kątem 45° w dół w taki sposób, żeby górna krawędź znajdowała się przy zgięciu.

Jak zrobić masę solną?

Trzy przepisy na masę solną z wykorzystaniem następujących składników: sól, mąka pszenna, mąka ziemniaczana, klej Wikol, olej oraz woda.

Przepis na masę solną wersja I

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- około ½ szklanki wody

Masa z mąki, soli i wody jest podstawową wersją masy solnej. Proporcje składników zależą od jakości mąki. Czasem trzeba jej dać trochę więcej a czasem dolać więcej wody. Po wyrobieniu nie klei się do rąk. Jest bardzo łatwa w modelowaniu i zachowuje kształt. Łączenie elementów polega na zwilżeniu miejsca połączenia wodą, jednak nie we wszystkich wypadkach się to sprawdza. Po wyschnięciu (wypieczeniu) jest bardzo trwała. Nie pęka podczas wysychania, a po wyschnięciu nie rozmaka np. w czasie malowania, nawet jeżeli nie jest wypieczona.

Łatwa w modelowaniu, nie klei się do rąk. Po wyschnięciu (wypieczeniu) bardzo trwała. Nie pęka podczas wysychania. Nie sprawdza się przy łączeniu większych elementów.

Przepis na masę solną wersja II

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- około ½ szklanki wody

Masa z dodatkiem mąki ziemniaczanej jest bardziej kleista. Łatwo się ją modeluje, a łączenia elementów są bardzo trwałe i nie wymagają wcześniejszego zwilżania wodą. Może się zdarzyć, że masa będzie zbyt miękka, ale wystarczy wtedy dodać więcej mąki pszennej. Wykonane figurki należy upiec (zostawiona do wyschnięcia może zmienić swój kształt). Nie rozmaka i nie kruszy się podczas malowania.

Bardzo łatwa w modelowaniu, trochę klei się do rąk. Trwała. Grubsze figurki należy upiec. Nie pęka podczas wysychania.

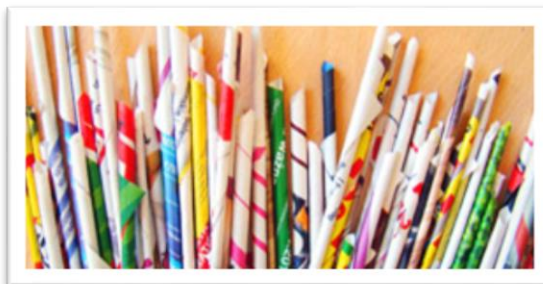
Przepis na masę solną wersja III

- 1 szklanka mąki pszennej
- 1 szklanka soli
- 1 płaska łyżka kleju Wikol
- 1 łyżka oleju
- około ½ szklanki wody

Masa z dodatkiem kleju Wikol i oleju jest według mnie najlepszą wersją. Nie klei się do rąk, ale łączone elementy mocno trzymają się ze sobą. Nie wymaga pieczenia i dość szybko wysycha. Nadaje się zarówno do malowania, jak i do naklejania na nią różnych elementów, np. decoupage. Można również odciskać w niej różne przedmioty, nadając jej różnorodną fakturę.

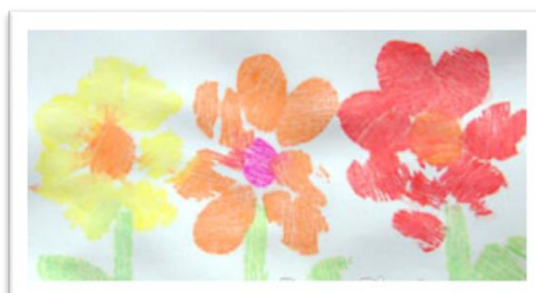
Bardzo łatwa w modelowaniu, dobra przy łączeniu elementów. Bardzo trwała. Szybko schnie bez pieczenia.

Wiklina papierowa

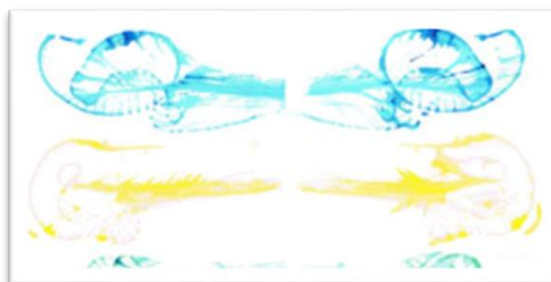
Gazetę tnjemy na paski o szerokości 6-7 cm. Do jednego z rogów paska przykładamy patyczek w taki sposób, żeby znajdował się pod niewielkim kątem do dłuższej krawędzi. Zawijamy róg za patyczek i kręcąc nim zwijamy rurkę. Kiedy rurka jest już prawie zwinięta, pozostały róg smarujemy klejem i zwijamy do końca.

Odbijanie bibuły

Z bibuły wycinamy elementy obrazka (słońce i promyki, chmurki, płatki środki, łodygi i listki kwiatu). Układamy wycięte elementy na kartce, aby utworzyły obrazek. Moczymy pędzel w wodzie i za jego pomocą namaczamy każdy element obrazka uważając, żeby się nie przesunął. Namaczanie zaczynamy od jasnych kolorów, a kończymy na ciemnych.

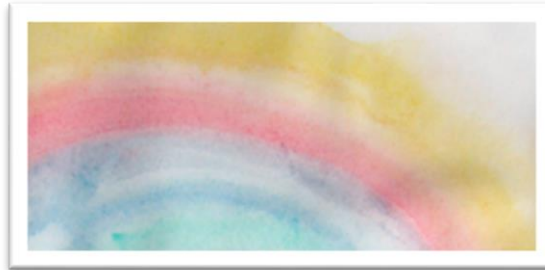
Malowanie nitką

Nakładamy farbę do małego pojemnika i dolewamy niewielką ilość wody. Zanurzamy sznurek i kładziemy do na kartce papieru w taki sposób, aby koniec sznurka wystawał poza kartkę.

Przykrywamy kartkę drugą białą kartką a następnie mocno dociskamy i wyciągamy sznurki po kolei.

Mokre w mokrym

Kartkę moczymy obficie wodą np. za pomocą kawałka waty. Rozwodnioną farbą malujemy obrazek. Farba rozlewa się dość mocno po papierze dając efekt rozmycia.

Bociany z papierowych talerzy

Nasi skrzydlaci zwiastuni wiosny już przylecieli z dalekich krajów. A do Was leci pomysł na bociany z wykorzystaniem papierowych talerzyków i jednorazowych łyżeczek. Kompletną instrukcję znajdziecie na blogu dzieciakiwdomu.pl

Bociany z płatków kosmetycznych

Rodzinę bocianów pokazałam Wam równo trzy lata temu! Mimo to, nadal chętnie zaglądacie do tego wpisu. Jeśli ktoś nie widział to zapraszam na bocianie [DIY tutaj](#).

Niegotowana ciastolina

PRZEPIS NA CIASTOLINĘ:

Pojemniki i łyżki do odmierzania, 1 szklanka zimnej wody, 1 szklanka soli, 2 łyżki oleju, 3 szklanki mąki, 2 łyżki mączki kukurydzianej, farba w proszku albo barwniki spożywcze, miska i łyżka, deska do krojenia albo stolnica. W misce mieszamy ze sobą wodę, sól, olej i tyle farby bądź barwnika, by uzyskać pożądany kolor ciasta. Można również pozostawić je białe. Stopniowo dodajemy do mieszaniny mączki kukurydzianej i mąki, aż ciasto osiągnie konsystencję ciasta chlebowego. Wykładamy je na stolnicę lub deskę do krojenia i wyrabiamy. Używamy do tworzenia modeli tak jak z dowolnego rodzaju ciastoliny bądź gliny.

Wytwory z masy papierowej

8-10 arkuszy różnych gazet, klej do tapet, naczynie do rozrabiania kleju. Gazetę drzemy na drobne kawałki. Rozrabiamy klej w płaskim naczyniu, w którym będziemy mogli wygodnie mieszać masę palcami. Masa papierowa musi schnąć 2 dni. Z masy papierowej możemy wykonać np. miseczkę.

Rzeźby mydlane

2 szklanki płatków mydlanych, 2 łyżki wody, barwniki spożywcze, miska. Umieszczamy płatki mydlane w misce. Stopniowo dodajemy wodę, albo wodę z barwnikiem i wyrabiamy płatki rękami aż do uzyskania kuli mydlanej. Jeżeli trzeba dodajemy więcej wody. Z tak powstałej masy mydlanej formujemy różne kształty. Sprzątanie jest bardzo łatwe, należy tylko umieścić w pobliżu ciepłą wodę i ręcznik, ręce są już namydlane. Do masy mydlanej możemy dodawać naturalne materiały: płatki owsiane albo wysuszone i pokruszone płatki kwiatów. Możemy rzeźbić w mydle za pomocą łyżeczki, wykałaczki albo innych narzędzi.

Modelowanie z folii aluminiowej

Zgniatając palcami kawałek folii aluminiowej, uformuj motyla lub rybę. Możesz nożyczkami skorygować kształt ogona czy pyszczka.. Jeszcze raz owiń przygotowaną formę folią aluminiową, a następnie oklej przezroczystą taśmą klejącą nakładając ją na krzyż. Pracę pomaluj foliopisami, zaczynając od kolorów jasnych, dorób zawieszki. Prace można powiesić na gałązce. Surowce: folia aluminiowa, foliopisy, taśma klejąca, nożyczki.

Konstrukcja z drutu i folii aluminiowej

Kropkowanie

Puentylizm lub pointylizm (z fr. pointiller – kropkować, punktować) – neoimpresjonistyczna technika kształtowania formy obrazu, polegająca na budowaniu kompozycji obrazu poprzez zapełnianie gęsto rozmieszczonymi, różnobarwnymi punktami i kreskami kładzionymi na płótno czubkiem pędzla.

Dowolne narzędzia, którymi można kolorować, np. kredki świecowe, flamastry, farbki i pędzelki, kreda, farby olejne czy kredki ołówkowe, papier. Za pomocą stawiania na papierze kropek tworzymy dowolną techniką cały obrazek. Zmieniamy kolor jeśli chcemy. Łączymy ze sobą różne techniki, np. część obrazka wykonujemy przy użyciu kredek, a tło za pomocą farbek (dzieci próbują patrzeć na jakieś zdjęcie z gazety przez szkło powiększające). Zobaczą, że to kropki tworzą cały obrazek.

Rysowanie węglem

Rysowanie na papierze chropowatym pozwala otrzymywać rozmaite efekty rysunkowo-fakturowe. Linearny charakter rysunku dziecko uzyskuje przez mocniejsze naciskanie pałeczki węgla. Plamy osiąga za pomocą zagęszczania kresek. Rysowanie węglem można utrwalić utrwalaczem. Zapoznajemy z tą techniką w drugiej fazie wieku przedszkolnego.

Kolaż gazetowy

Materiały: kolorowa makulatura, kartki z bloku, nożyczki, klej, kredki.

Dzieci wybierają ciekawe ilustracje, które mogą stanowić fragmenty kolażu. Kolaż można tworzyć dowolnie lub na określony temat. Brakujące elementy można dorysować kredkami tak, aby kolaż stanowił całość.

Bibliografia:

1. Pałaka A., Doksztalcanie, doskonalenie zawodowe nauczycieli powszechnego wychowania estetycznego w kontekście potrzeb i uwarunkowań społeczno-kulturalnych, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008.
2. Dylematy edukacji artystycznej. T. 1, Edukacja artystyczna wobec przemian w kulturze, red. nauk. Wiesławy Limont i Kamilli Nielek-Zawadzkiej, : Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.
3. Dylematy edukacji artystycznej. T. 2, Edukacja artystyczna a potencjał twórczy człowieka, red. Wiesławy Limont i Kamilli Nielek-Zawadzkiej, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2006.
4. Sienkiewicz-Wilowska J.A., Dziecko rysuje, maluje, rzeźbi: jak wspomagać rozwój dzieci i młodzieży, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2011.

Pobudzenie aktywności twórczej poprzez zabawę w teatr

Beata Jaworska, specjalista PCDZN

Jednym z ważnych czynników rozwojowych dziecka jest jego aktywność własna. Określenie „aktywność twórcza” nawiązuje do rozumienia twórczości przede wszystkim w sensie własnym, w którym pokazuje się też rodzaje działań motywowanych wewnątrznie. Te działania z punktu widzenia jednostki prowadzą do odkrycia czegoś nowego dla niej samej, choć na tle dorobku społecznego, mogą być tylko rodzajem ponownego odkrycia.

Aby można było mówić o twórczej aktywności dziecka, powinny być spełnione następujące warunki:

- Wystąpienie wewnętrznej motywacji do działania, przejawiającej się tym, że dziecko będzie podejmowało działanie na skutek zaciekawienia treścią propozycji nauczyciela, powodowane ochotą do wykonywania określonego rodzaju aktywności, a nie pod wpływem nacisków zewnętrznych (polecenia, zakazu, lęku przed karą czy obietnicą otrzymania nagrody).
- Wystąpienie u dziecka zachowań świadczących jego osobistym stosunku do wykonywanych czynności, takich jak: radości zadowolenie, towarzyszące działaniom, również upór, wytrwałość w działaniu, dążenie do pokonywania pojawiających się trudności i przeszkód.
- Pojawienie się u dziecka poczucia, że ono samo odkrywa coś nowego, że poznaje to, czego dotąd nie znało lub nie rozumiało, uczy się wykonywać czynności, których dotychczas robić nie umiało, tworzy coś, czego dotąd nie było w jego zasobie doświadczeń czy świecie wyobrażeń.

Kształtowanie tych warunków twórczej aktywności dziecka sprzyjają w dużym stopniu zabawy w teatr. Podkreślić należy, że ta dziedzina wychowawcza dostarcza dzieciom radości stanowiącej naturalną potrzebę, wynikającą z dynamiki młodego organizmu, chęci poznania świata, ogólnej aktywności.

PRZYKŁADY ZABAW I ĆWICZEŃ WYKORZYSTYWANYCH PODCZAS ZAJĘĆ TEATRALNYCH

Zabawy i ćwiczenia teatralne powinny aktywizować wyobraźnię i emocje oraz powinny być połączone z umiejętnością koncentracji i wyciszenia grupy. Trzeba pamiętać o skompletowaniu przeróżnych, interesujących nagrań, dzięki którym muzyka sprowokuje emocje dzieci, oswoi wyobraźnię, wyzwalaając ekspresję słowną i ruchową. Wiele ćwiczeń należy przeprowadzić w zupełnej ciszy, by uzyskać maksymalną koncentrację. Oto moje propozycje zabaw i ćwiczeń teatralnych:

1.ZABAWY I ĆWICZENIA ORTOFONICZNE:

Ryba- szerokie zamykanie i otwieranie ust.

Pies łapiący muchy – kłapięcia szeroko otwartymi ustami.

Ka – szyfry – do dowolnie wybranych zdań dodaje się przed każdą sylabą w wyrazie sylabę "Ka". Szminka – przesuwanie wysuniętym językiem wokół otwartych ust od strony wewnętrznej.

Parskanie – Wypuszczanie powietrza przy zamkniętych ustach.

Gaworzenie – wymawianie sylab z każdorazowym przedłużaniem samogłosek.

Gona – wymawianie wyrazów z "ą" na końcu z przedłużeniem jej nosowego wybrzmiewania.

Piórko – dzieci stoją w kole i podają sobie z ręki do ręki piórko poprzez dmuchanie.

2.ZABAWY KONSOLIDUJĄCE ZESPÓŁ:

Sałatka owocowa- uczestnicy siadają na rozstawionych dookoła krzesłach. Każdy z nich jest przydzielony do pewnej grupy owoców. Na początku gry grupy siedzą obok siebie. Jedna osoba, stojąca pośrodku, nie ma krzesła. Wymienia ona wybraną grupę owoców, mającą za zadanie zmianę swojego miejsca. Jeśli osoba stojąca w środku powie: "sałatka owocowa", wszystkie osoby muszą zmienić swoje miejsce. Osoba w środku stara się zająć jedno z nich.

Trzymaj swoją parę – Uczestnicy siadają na rozstawionych na obwodzie koła krzesłach. Tylko 1 krzesło jest puste. W pierwszej części zabawy na krzesłach siedzą chłopcy, natomiast dziewczynki stoją tuż za nimi. Jedna z osób nie ma pary (krzesło, za którym stoi, jest puste). Zadaniem tej osoby jest mrugnięcie okiem do jednej z osób siedzących na krześle, a ta powinna jak najszybciej spróbować się przemieścić na wolne krzesło. Osoba stojąca z tyłu stara się zatrzymać ją na swoim krześle, jeśli jej się to nie uda, przejmuje rolę osoby mrugającej. W II części zabawy osoby stojące zamieniają się miejscami siedzącymi.

Ludzie do ludzi – Wszyscy uczestnicy zabawy, chodzą parami po sali. Prowadzący zabawę woła: "plecy do pleców" – wszyscy opierają się ze swoim partnerem plecami (inne polecenia np. nos do nosa, łokieć do łokcia). Kiedy padnie polecenie "ludzie do ludzi" wszyscy zmieniają swoich partnerów, tworzą nowe pary.

Kichanie stoni – prowadzący dzieli uczestników na grupy, których zadaniem jest wykonanie na komendę głośno i szybko różnych dźwięków:

I gr. - aaaaaaaaa

II gr. – uuuuuuuu

III gr. – kkkkkkkk

IV gr. – ooooooooo

Imię, gest – uczestnicy stoją w kole, pierwsze dziecko wymienia swoje imię i wykonuje przy tym gest. Kolejna osoba powtarza imię i gest swojego sąsiada oraz dodaje do tego swoje imię i swój gest. Zadanie staje się trudniejsze dla każdego kolejnego gracza. Ostatnia osoba podaje imiona i gesty wszystkich osób stojących w kole.

Chwalony – wszyscy uczestnicy siedzą w kole W środku koła siedzi jedno dziecko. Wszyscy uczestnicy starają się powiedzieć po jednym miłym zdaniu na jego temat.

Arka Noego - ze stołów, krzesel, koców i innych materiałów uczestnicy budują arkę, następnie ustalają między sobą, jakie zwierzęta mają wsiąść do arki. Nazwę tych zwierząt zapisują na dwóch karteczkach. Każdy losuje jedną karteczkę i próbuje przedstawić w formie pantomimy zanotowane tam zwierzę. Każde zwierzę występuje 2x, zaczyna się więc poszukiwanie partnerów. Kiedy dwa zwierzęta się już odnajdą, wtedy udają się do arki. Noe sprawdza ich kartki, jeśli wszystko się zgadza wpuszcza je do środka.

Pomnik – jedno dziecko stoi na krześle lub stoliku. Pozostałe dzieci biegają dowolnie po całej sali. Na sygnał, uczestnicy przybierają pozę zaproponowaną przez stojące wyżej dziecko.

3.ZABAWY Z UŻYCIEM REKWIZYTU:

Instrumenty – dzieci siedzą dowolnie. Na hasło: "orkiestra", każde dziecko składa swoje krzesło lub ustawia w jakikolwiek sposób – tworząc wymyślony przez siebie instrument. Wszyscy "grają", wydając dźwięki właściwe dla swojego instrumentu.

Animowanie skarpetki - palec wskazujący i środkowy podtrzymują czuprynę i czoło, kciuk i palec serdeczny to usta.

Animowanie rękawiczki – palec wskazujący i środkowy to oczy, kciuk, serdeczny i mały to usta.

Taniec z miotłą – dzieci stoją w kole, chętny uczestnik tańczy z miotłą w środku koła, potem następuje zmiana partnera. Warianty: taniec ze swetrem, sukienką itp.

Teatr balonów – dla każdego uczestnika potrzebujemy po jednym balonie i szczotce (może być kij). Na napompowanym balonie dzieci rysują twarz Przy pomocy taśmy klejącej można przykleić kilka kawałków wełny albo pasków papieru jako włosy. Następnie balon zostaje przymocowany do kija bądź szczotki. Można założyć takiej kukle sweter lub koszulę. Tak przygotowanymi kukłami bawimy się w teatr.

Teatr pudełek po zapałkach – każdy otrzymuje puste pudełko po zapałkach Jego wewnętrzna część wysuwa się do połowy – będzie to głowa lalki Na jej dnie dzieci malują twarz włosy. Lalki te zakładane są na palec wskazujący.

4.ZABAWY SŁUŻĄCE BUDOWANIU SCENOGRAFII:

Tkanina – dzieci dzielą się na grupy. Każda grupa dostaje dużą płachtę materiału. Instruktor podaje hasło, np. tafla lodu, dzieci tworzą z materiału powierzchnię jeziora, poczym sprawdzają wytrzymałość lodu, ostrożnie na niego wchodzą itp.

Gazeta:

Kulki śniegu – uczestnicy tworzą z gazet kule, którymi doskonale można się obrzucać.

Parawan – dzieci trzymają gazety przed sobą w wyciągniętych rękach tak jakby je czytały. Każde opuszczenie gazety sygnalizuje chęć włączenia się, np. do rozmowy.

Wydzieranie portretu – jedna osoba siada profilem do drugiej, ta zaś próbuje ten profil wydrzeć z gazety.

Drabina rozstawną – przedmiot ten, może być wykorzystywany na wiele sposobów:

- najwyższe szczeble – strych, niebo, mieszkanie na wysokim piętrze, gniazdo, szczyt góry,
- środkowe szczeble – trzepak, okręt, balkon,
- między szczeblami – dom, namiot, w jaskini,
- dwie drabiny – las, góry,
- dwie drabiny i deska – deska leżąca poziomo na szczeblach jednej i drugiej drabiny łączy je tworząc: ladę, trzepak, scenę, zamek.

„ETIUDY PANTOMIMICZNE”

1. Pokaż, co widzisz?

Dzieci losują obrazki, na których przedstawione są różne czynności, np. podlewanie kwiatów, czytanie książki, pranie ręczne, gra w piłkę, odkurzanie, rozmowa przez telefon, nawlekanie koralików na nitkę, gotowanie, mycie zębów itp. Zadaniem dziecka jest pokazać ruchem, gestem, mimiką czynność przedstawioną na obrazku. Warunkiem pokazania czynności jest uniesiona dłoń dziecka, które jest gotowe.

2. Maski

Dzieci podzielone na zespoły siadają w dowolnym miejscu w sali. Nauczyciel podchodzi do każdego zespołu i umawia się, jaki rodzaj uczucia, emocji będą pokazywać za pomocą mimiki i gestów:

Pokaż, że jesteś wesoły, smutny, zamyślony, przestraszony, zdziwiony. Zadaniem pozostałych dzieci jest odgadnięcie jaki rodzaj emocji przedstawia dany zespół.

3. Co można pomyśleć?

Dzieci siedzą na krzesłkach w półkolu. Nauczycielka zadaje pytanie każdemu dziecku z osobna:

Powiedz o czym mógł myśleć Czerwony Kapturek, idąc polną dróżką do babci?

4. Scenka improwizowana

Dzieci wybierają baśń oraz scenkę, którą chcą odegrać. Sporządzając scenariusz wybierają spośród siebie osoby, które wezmą udział w przedstawieniu, stroje lub ich elementy i rekwizyty.

Zadaniem dzieci jest wcielenie się w postać, przedmiot i odegranie własnymi słowami, gestami, mimiką roli w przedstawionej sytuacji. Dzieci angażują w to całe swoje siły umiejętności i możliwości. Rzeczą istotną jest to, że w zabawie biorą udział wszystkie dzieci.

Proponuję jeszcze kilka ćwiczeń, które można wykorzystać podczas zajęć teatralnych:

Marsz na punkt

Celami tego ćwiczenia jest wycucie i przestrzeni, koncentracja uwagi.

Do ćwiczenia wyznaczona zostaje określona płaszczyzna o dowolnym kształcie i powierzchni. Grupa ustawia się po obwodzie płaszczyzny. Każdy uczestnik ćwiczenia obiera sobie w obrębie wydzielonej płaszczyzny punkt, do którego wyruszy na określony sygnał. Dzieci jednocześnie maszerują do wybranego przez siebie celu po linii prostej. Nie mogą odrywać wzroku od obranego punktu, nie mogą się też zderzyć, czy ocierać się o siebie.

Ćwiczenia wykonuje się w różnym tempie zaczynając od wolnego, kończąc na szybkim. Stopniowo ogranicza się też przestrzeń.

Ufam partnerowi

Cele: budowanie wzajemnego zaufania. Uczniowie stoją parami i zwróceni są twarzami w tę samą stronę, z tym, że jeden stoi przed drugim. Stojący z przodu pada do tyłu i daje się złapać osobie stojącej za nim.

Ograniczony język

Cele: rozwijanie wyobraźni i komunikowania się.

Nauczyciel zwraca się do grupy: -Jestem potężną czarownicą, za dużo mówicie, odbieram wam prawo mówienia. Jednak jestem wspaniałomyślna i pozwalam wam zostawić sobie cztery wybrane przez was słowa. Napiszcie je na kartce. Dobierzcie się parami i spróbujcie porozumieć się z drugą osobą używając- ty swoich, ona swoich czterech słów.

Razem głośniej

Cele: uwalnianie napięcia emocjonalnego, rozgrzewka, budowanie zaufania.

Grupa kuca razem. Prowadzący zaczyna mruścić, a dzieci mu wtórują stopniowo podnosząc głos. Na koniec wszyscy wyskakują do góry głośno krzycząc razem.

Posłuchaj mnie

Cele: budowanie zdrowych relacji z ludźmi, wdrażanie do samooceny.

Jedna z osób w parze ma zaciśnięte pięści, druga używając słów próbuje ją przekonać, aby je otworzyła. Osoba otwiera tylko wtedy, gdy czuje, że została przekonana.

Warianty: zwinięty w kłębek, trzymający jakiś przedmiot, leżący itp.

Mistrz i uczniowie

Cele: samoświadomość, ćwiczenie ekspresji, wprowadzenie do ćwiczeń ruchowych.

Uczniowie stoją w kręgu. Wybrany uczeń wchodzi do środka i chodzi dookoła. Na określony sygnał zatrzymuje się. Grupa próbuje określić cechy charakterystyczne poruszania się danego ucznia, następnie próbuje go naśladować. Dzieci mają za zadanie wczuć się w daną osobę.

Niezidentyfikowana maszyna

Cele: koncentracja, techniki mimiczne.

Pierwsza osoba wstaje i wykonuje jakiś ruch, który stale powtarza. Obok niej staje następna i wykonuje swój ruch, i tak dalej...

Trzy emocje

Cele: rozwój relacji interpersonalnych, komunikacja, rozwój społeczny.

Grupa wybiera lub układa historyjkę, która posłuży za temat do improwizacji. Następnie dostaje lub wymyśla trzy uczucia, które musi włączyć do swojej opowieści tak, że historia zaczyna się od pierwszego, przechodzi przez drugie, kończy się na trzecim, np. zmartwienie-panika-ulga.

Nakręcane zabawki

Cele: koncentracja, ruch, improwizacja.

Każdy z uczestników staje się zabawką, która porusza się dopóki jest nakręcona. Prowadzący określa czas jednej sekwencji.

Bibliografia:

1. Babbie, E., Badania społeczne w praktyce. Tłum. W. Betkiewicz, M. Bucholc, P. Gadomski i in. WN PWN. Warszawa 2004.
2. Copley, A.J., Creativity in Education and Learning. A Guide for Teachers and Educators, Psychology Press, London 2001.
3. Flemming, I., Fritz, J., Teatr w szkole. Propozycje zabaw dla dzieci w wieku od 6 do 13 lat. Tłum. M. Jałowiec., Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2011.
4. Gloton, R., Clero, C., Twórcza aktywność dziecka, WSiP, Warszawa 2018.
5. Górniewicz, J., Edukacja teatralna dzieł w placówkach kulturalno-oświatowych. Centralny Ośrodek Metodyki Upowszechniania Kultury. Warszawa 1990.

Szkoła sukcesu – EWD wskaźnikiem efektywności nauczania

Barbara Okleja – konsultant PCDZN w Puławach w zakresie wspomaganie szkół i placówek

„ Kto nie idzie do przodu, ten się cofa”

(Johann Wolfgang Goethe)

Edukacyjna wartość dodana jest cechą szkoły i pokazuje, jak szkoła radzi sobie w przygotowywaniu uczniów do egzaminu zewnętrznego w porównaniu z uczniami innych szkół w Polsce. Czynniki efektywności nauczania są swoiste dla każdej ze szkół i rozpoznanie ich jest ważne dla poprawy pracy szkoły.

Wskaźniki EWD dają możliwość wnioskowania o efektywności nauczania w gimnazjach, liceach i technikach w zakresie sprawdzanym egzaminem zewnętrznym. Analiza wyników metodą EWD jest możliwa w szkole podstawowej od roku 2014. Warunkiem koniecznym stosowania tej metody jest udział szkoły w tzw. OBUT (Ogólnopolskim Badaniu Umiejętności Trzecioklasistów).

Efektywność rozumiemy tu jako wykorzystanie potencjału uczniowskiego (mierzonego wynikiem egzaminu zewnętrznego).

Wskaźnik EWD dla szkoły pokazuje, jak został wykorzystany potencjał uczniów w porównaniu ze szkołą o podobnych zasobach uczniowskich.

Można wyróżnić dwa typy prostych wskaźników wartości dodanej. Pierwszy typ to wskaźniki bezwzględne. Wymagają one, by pomiar osiągnięć na różnych etapach kształcenia był wykonywany za pomocą tych samych skal pomiarowych.

Drugi typ to wskaźniki względne. Jeżeli pomiary osiągnięć szkolnych nie są dokonywane na ujednoczonych skalach, możemy jedynie przyjąć, że wynik na egzaminie na niższym szczeblu jest ogólną miarą potencjału edukacyjnego. W następnym kroku używamy tej miary jako prognozyka wyniku na egzaminie kolejnego szczebla. Faktycznie uzyskany przez ucznia wynik odnosimy do wartości oczekiwanej i w ten sposób otrzymujemy oszacowanie wartości dodanej na danym szczeblu kształcenia. Średnia tak obliczonych wskaźników dla danej szkoły jest wskaźnikiem efektywności nauczania w zakresie sprawdzanym przez egzamin.

„Wskaźnik wartości dodanej daje ogólny obraz efektywności szkoły i rzadko pokazuje, jakie dokładnie działania należy przedsięwziąć. Aby stwierdzić, gdzie tkwi problem, potrzebne są szczegółowe informacje. Planowanie rozwoju szkoły najlepiej oprzeć na kombinacji danych jakościowych i ilościowych” [McBeath i in., s.198]

Dlatego, mimo iż uważamy trzyletnie EWD za bardzo dobrą miarę, w analizie konkretnej szkoły należy zawsze rozpatrzyć wszystkie aspekty jej funkcjonowania, nie tylko jej efektywność oraz osiągnięcia.

EFEKTY

Co można zobaczyć, patrząc na efekty poprzez optykę wskaźników EWD?

Wskaźnik EWD pokazuje, jak efektywnie pracowaliśmy z uczniami, w porównaniu z innymi uczniami w Polsce o tym samym potencjale na wejściu. Mniejsze EWD przy niższych wynikach egzaminacyjnych pokazuje raczej, że w porę nie rozpoznaliśmy, że nasi uczniowie są słabsi i nie dostosowaliśmy metod pracy do poziomu naszych uczniów. Zatem wskaźniki EWD wymuszają myślenie w kategoriach posiadanych zasobów.

Wyższe wskaźniki EWD można uzyskać, dobrze rozpoznając zasoby na wejściu i odpowiednio planując pracę z uczniami.

Podnoszenie efektów kształcenia jest możliwe przy dobrym rozpoznaniu:

- Potencjału uczniowskiego;
- Zasobów szkoły;
- Potrzeb edukacyjnych

Ogólna koncepcja edukacyjnej wartości dodanej to :

Zasoby   →   Wykorzystanie zasobów   →   Wyniki
na wejściu   wkład szkoły w wynik końcowy   egzaminu końcowego

Jeżeli szkoły w danym systemie różnią się zasobami na wejściu, wyniki końcowe są nieadekwatnym wskaźnikiem efektywności;

Jeżeli mamy dobrą miarę tego zróżnicowania, możemy dokonać statystycznego zrównania szkół ze względu na zasoby na wejściu;

Jest wiele metod statystycznych, które pozwalają na takie statystyczne zrównanie. Metoda EWD to dość zróżnicowana paleta metod takiego właśnie zrównywania.

Zastosowanie wartości dodanej a metody jej szacowania

Metody szacowania edukacyjnej wartości dodanej (dalej EWD) i rodzaj wymaganych danych muszą być podporządkowane temu, jaki charakter informacji mają tworzyć i kto będzie jej odbiorcą. Wartość dodana może przede wszystkim służyć jako informacja o:

- Efektach pracy szkoły – skierowana do rodziców;

- Efektach pracy szkoły – skierowana do organów prowadzących lub nadzoru pedagogicznego;
- Efektach pracy nauczycieli – skierowana do organów prowadzących lub nadzoru pedagogicznego.

Metoda Edukacyjnej Wartości Dodanej jest także ważnym narzędziem do ewaluacji wewnątrzszkolnej. Informując o wykorzystaniu zasobów uczniowskich na wejściu pozwala:

- Ocenić efektywność nauczania,
- Zidentyfikować obszary do zmiany,
- Określić czynniki efektywności specyficzne dla danej szkoły.

Takie ważne cechy wskaźników wykorzystywanych w ewaluacji jak

- dostępność,
- aktualność,
- porównywalność,
- statystyczna poprawność
- są w większym stopniu właściwe wskaźnikom EWD.

Ważne jest, aby śledzić wskaźniki EWD na przestrzeni lat, tak aby móc oddzielić przypadkowe (losowe) czynniki od tych, które są trwałą cechą szkoły. Wskaźniki EWD są wyliczane obecnie dla szkół gimnazjalnych oraz dla liceów ogólnokształcących i techników.

EWD pokazuje wkład szkoły w wyniki egzaminacyjne, czyli inaczej efektywność nauczania w szkole w zakresie sprawdzanym egzaminem zewnętrznym.

Efektywność kształcenia można rozumieć dwojako :

- z jednej strony jako najlepszy stosunek odpowiednio zdefiniowanych efektów do wkładu finansowego,
- z drugiej – jako jak najlepsze wykorzystanie posiadanych zasobów na wejściu.

Wskaźniki EWD są pomocne przy ocenie efektywności nauczania w tym drugim kontekście, przy czym jako zasoby na wejściu rozumie się głównie potencjał uczniowski. Taka perspektywa zakłada, niejako, że w obrębie tej samej jednostki samorządu terytorialnego szkoły są finansowane na podobnych zasadach, zatem elementem różnicującym efektywność nauczania szkół są jej zasoby wewnętrzne, między innymi: potencjał uczniów na wejściu, kadra nauczycielska, sposób zarządzania szkołą.

Szkoły pod względem efektywności nauczania podzielono dzięki badaniu EWD na pięć grup:

- *Szkoły sukcesu*- o wysokich wynikach egzaminacyjnych i wysokiej efektywności nauczania
- *Szkoły wspierające* - o niskich wynikach egzaminacyjnych, ale wysokiej efektywności.

- *Szkoły wymagające pomocy*- o niskich wynikach egzaminacyjnych i niskiej efektywności nauczania.
- *Szkoły niewykorzystanych możliwości* - o wysokich wynikach egzaminacyjnych oraz niskiej efektywności nauczania
- *Szkoły neutralne* w których notujemy zarówno średni w skali kraju poziom wyników egzaminacyjnych, jak i przeciętną efektywność.

Działania szkół pod względem efektywności nauczania:

- *Szkoły sukcesu* powinny rozpowszechnić informacje, w jaki sposób osiągają tak dobre wyniki i czy możliwe jest ich utrzymanie w przyszłości
- *Szkoły wspierające* powinny promować efekty swojej pracy w środowisku lokalnym, wśród rodziców i wśród uczniów celem dowartościowania pracy nauczycieli.
- *Szkoły niewykorzystanych możliwości i szkoły neutralne* powinny podjąć różnorodne działania ukierunkowane na właściwe wykorzystanie potencjału uczniów, a które w efekcie przyczynią się do wzrostu wskaźnika EWD.
- *Szkoły wymagające wsparcia* powinny uzyskać szczególną pomoc ze strony organów prowadzących i nadzoru pedagogicznego, aby sukcesywnie zmierzały do poprawy efektywności kształcenia.

W szkołach o wysokiej wartości wskaźników uczniowie robią nie tylko większe niż przeciętnie postępy w zakresie przyswajania wiadomości i umiejętności szkolnych, lecz także szybciej rozwijają się poznawczo. Powiązanie wskaźników EWD z przyrostami inteligencji dowodzi, że miara EWD nie wskazuje jedynie na to, na ile dobrze szkoła radzi sobie z przygotowaniem uczniów do egzaminów zewnętrznych. W szkołach o wysokim EWD szybciej przebiega ogólny rozwój poznawczy uczniów.

Model organizacji wysokiej efektywności

- Ukierunkowanie strategiczne będące dużym wyzwaniem.
- Elastyczna struktura organizacji.
- Ciągła poprawa
- Otwartość i orientacja na działanie
- Jakość zarządzania
- Jakość zasobów ludzkich
- Orientacja długoterminowa

Szkoły sukcesu to spójne wewnętrznie organizacje, z jasno nakreśloną i konsekwentnie wdrażaną misją i wizją, w której centrum stoją uczniowie, a nauczyciele są kierowani – w zgodzie z ich kompetencjami i atutami – do odpowiednich zadań.

Dobra szkoła/ szkoła sukcesu/ potrafi lepiej zarządzać zasobami ludzkimi – zarówno w postaci nauczycieli, jak i uczniów. I co ważne, rodzice są w takiej szkole potrzebni jedynie jako wsparcie, a nie jako stały partner w codziennej pracy..

Cechy szkoły sukcesu:

- Kultura zarządzana/spójna z koncepcją pracy szkoły/
- efektywność nauczycieli na poziomie klasy/najwyższa/
- Bogata oferta zajęć dodatkowych
- Wspierająca rozwój uczniów
- Kształcąca umiejętności kluczowe uczniów na wysokim poziomie.
- Osiągająca wysokie wyniki na egzaminach zewnętrznych
- Indywidualizacja ukierunkowana na rozwój uczniów
- Zespołowa praca nauczycieli
- Kształcąca postawy uczniów
- Bardzo dobra komunikacja- informacja zwrotna/uczeń - nauczyciel; nauczyciel – rodzic; nauczyciel - zespoły nauczycieli/
- Posiadająca wsparcie rodziców
- Wysokie kwalifikacje nauczycieli
- Bogata baza dydaktyczna
- Skuteczność podejmowanych działań
- Klimat szkoły
- Kierunek i zakres działań, jakie szkoła przyjmuje w perspektywie długoterminowej, aby osiągnąć swój cel
- Strategie mające na celu dostosowanie działań do zmian zachodzących w otoczeniu
- Misja
- Wizja idealnego absolwenta
- Sposób doboru nauczycieli
- Sposób realizacji celów, jakie są stawiane szkołom
- Pojmowanie roli rodziców
- Relacje między uczniami a gronem pedagogicznym
- Zarządzanie nauczycielami

Czynniki wpływające na sukces szkoły

- Dobro ucznia ujęte w kategoriach pragmatycznych i praktycznych, a nie symbolicznych
- Nauczyciel nie tylko posiada odpowiednie kwalifikacje
- Matura jako licencja, która otwiera drzwi, nie jest punktem dojścia
- Zaangażowanie rodziców nie w życie szkoły, ale w życie swoich dzieci
- Kształtowanie u ucznia motywacji do nauki i wiary w siebie, wizji

Każda szkoła ma szansę zostać szkołą sukcesu ,tylko musi podejmować konkretne działania ukierunkowane na rozwój uczniów. Działania spójne wszystkich podmiotów szkoły. Musi być zdeterminowana i konsekwentna w swoich działaniach

Metoda EWD jest zaproszeniem do refleksji nad efektywnością nauczania w polskiej szkole. Jestem przekonana, że nie ma ogólnych recept, które jednoznacznie odpowiedziałyby na pytanie, co trzeba robić, żeby efektywnie nauczać, sądzę, że dla każdej szkoły będzie to inny zestaw metod nauczania, działań wychowawczych i rozwiązań organizacyjnych. Ważne, aby we wspólnym namyśle rad pedagogicznych, zespołów nauczycielskich udało się zdefiniować czynniki, które w danej szkole odpowiadają za efektywność nauczania a przede wszystkim konsekwencja

Najważniejszym wydaje się osiągnięcie efektywności nauczania na poziomie każdej klasy to tam przebiega najwięcej procesów, które dotyczą bezpośrednio ucznia. *„Efektywna szkoła to niewiele więcej niż szkoła składająca się z efektywnych klas” Dylan Wiliam*

Bibliografia:

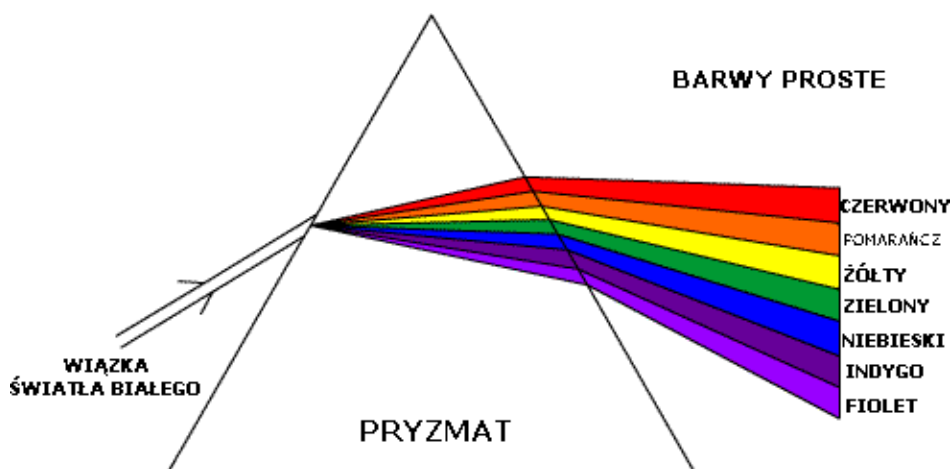
1. Dolata R., Edukacyjna wartość dodana jako metoda oceny efektywności nauczania na podstawie wyników egzaminów zewnętrznych, CKE, Warszawa 2007.
2. Dolata R., Edukacyjna wartość dodana, czyli jak wykorzystywać wyniki egzaminów zewnętrznych do oceny efektywności nauczania, www.ewd.edu.pl;
3. Kulon F., Majkut P., Interpretacja trzyletnich wskaźników Edukacyjnej Wartości dodanej, OKE w Krakowie, 2009.
4. MacBeath J., Schratz M., Meuret D., Ja-kobsen L., Czy nasza szkoła jest dobra?, tłum. K. Kruszewski, Warszawa 2003, /strony178–179/.
5. Jakubowski M., Pokropek A., Badając egzaminy. Podejście ilościowe w badaniach edukacyjnych, CKE, Warszawa 2009.
6. Ślęzakowski Z., Włodarski W., Wartość dodana w szkole ponadgimnazjalnej, „Dyrektor Szkoły” 2007, nr 5, s. 20–22.
7. M.K. Szmigel, A. Rappe, Przydatność uproszczonej (staninowej) metody szacowania wartości dodanej osiągnięć uczniów, szkół i jednostek administracyjnych oświaty [w:] Holistyczne i analityczne metody diagnostyki edukacyjnej pod. Red. B. Niemierko, G. Szyling, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, 2005.
8. M.K. Szmigel, A. Rappe, Komunikowanie wartości dodanej osiągnięć szkolnych uczniom, nauczycielom i dyrektorom szkół [w:] Holistyczne i analityczne metody diagnostyki edukacyjnej pod. Red. B. Niemierko, G. Szyling, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, 2005.
9. M.K. Szmigel, A. Rappe, Stałość wskaźnika edukacyjnej wartości dodanej i opinie dyrektorów szkół o jego znaczeniu (na przykładzie gimnazjów powiatu krośnieńskiego i Krosna [w:] O wyższą jakość egzaminów pod. red. B. Niemierko i M.K. Szmigel, XII Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej, Kraków 2006.

Wiadomości o kolorze

Elżbieta Piątkowska, doradca metodyczny PCDZN

Percepcja światła i koloru

Światło jest nam niezbędne do widzenia kolorów. Dlatego w ciemności nie rozróżniamy kolorów, tylko szare odcienie. Wszystko jest oparte na pochłanianiu i odbijaniu światła. Kolor jest światłem.

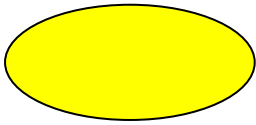
Jest to graficzny wzornik w postaci koła, który służy do objaśniania zasad mieszania się i powstawania barw. Składa się z 12 kolorów:

- trzech podstawowych,
- trzech pochodnych
- i sześciu trzeciego rzędu.

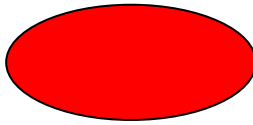
Podział barw:

1.Barwy podstawowe (nie można ich uzyskać ze zmieszania farb o jakichkolwiek innych barwach, same zaś mieszane parami dają podstawę trzem nowym)

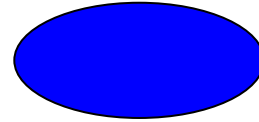
ŻÓŁTY

CZERWONY

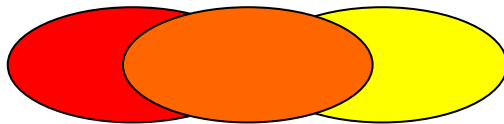

NIEBIESKI

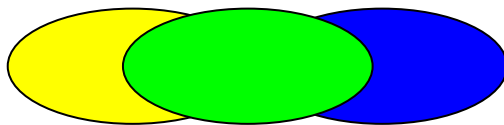

2.Barwy pochodne:

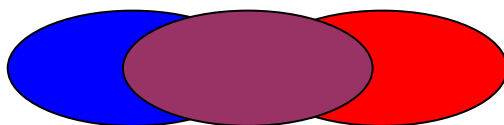
CZERWONY + ŻÓŁTY = POMARAŃCZOWY

ŻÓŁTY + NIEBIESKI = ZIELONY

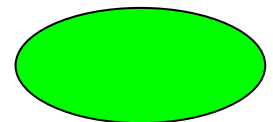
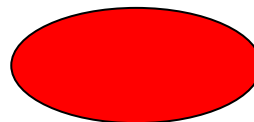
NIEBIESKI + CZERWONY = FIOLETOWY

3.Barwy dopełniające - kontrastowe:

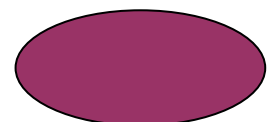
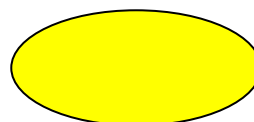
CZERWONY - ZIELONY

-

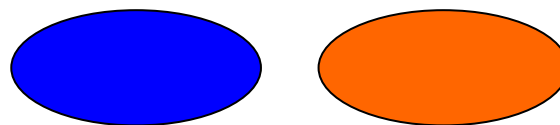

ŻÓŁTY - FIOLETOWY

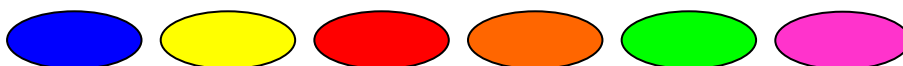
-

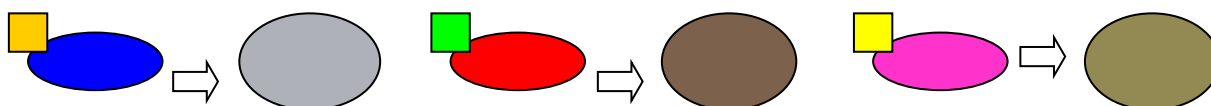
NIEBIESKI - POMARAŃCZOWY

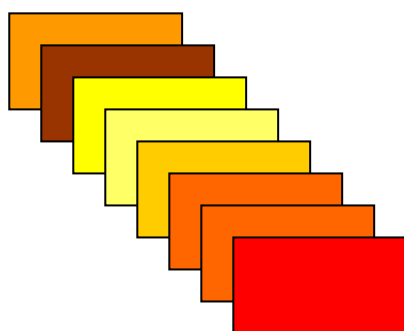
4. Barwy czyste (podstawowe i pochodne)

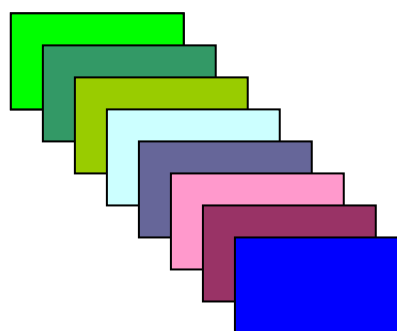
5. Barwy złamane (gdy do barwy o kolorze czystym dodamy odrobinę farby w kolorze dopełniającym uzyskamy barwy złamane)

6. Barwy ciepłe

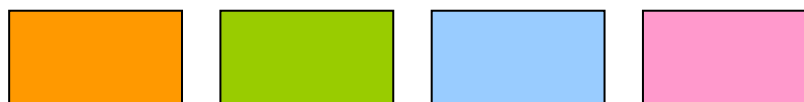
7. Barwy zimne

Barwy ciepłe ożywiają nas, działają pobudzająco. Barwy zimne tłumią emocje, uspokajają.

Walog - nasycenie barwy (im więcej światła odbija farba, tym wydaje się jaśniejsza)

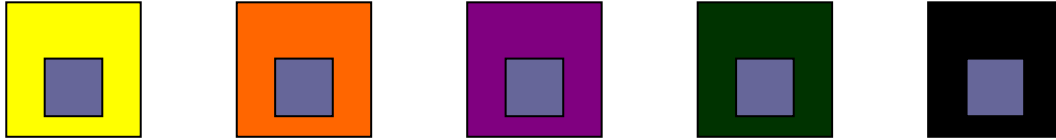
Słaby walog

Mocny walog

Względność barw (temperatura barw zmienia się w zależności od temperatury barwy sąsiadującej. Barwa wydaje się tym cieplejsza im chłodniejsza jest barwa sąsiadująca i odwrotnie)

Gama kolorystyczna obrazu

Szeroka gama barwna

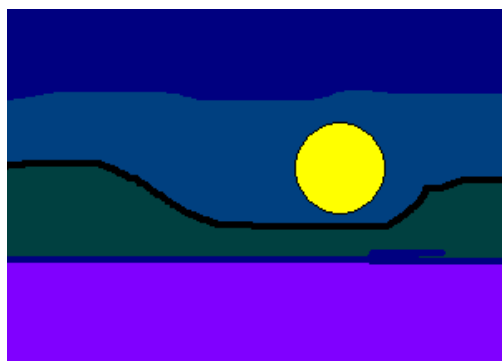
Wąska gama barw

(Kolory zimne i ciepłe silnie ze sobą kontrastują)

(Gama barw ciepłych lub gama barw zimnych)

Akcent kolorystyczny -dominanta (Np. farba ciepła na tle barw zimnych.)

Perspektywa malarska (Barwy ciepłe optycznie się przybliżają , a barwy zimne oddalają)

Kontrast równoczesny barw (w trakcie oglądania jednej z barw czystych , jej otoczenie zabarwia się w naszych oczach barwą dopełniającą,

np. wokół żółtej barwy powstaje fioletowa aureola)

Kontrast następczy barw -zjawisko powidoku

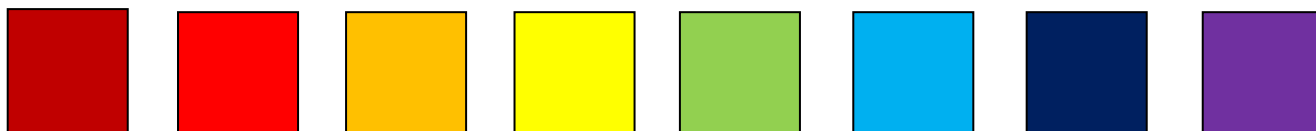
(Po wpatrywaniu się w jedną z barw czystych , na białej kartce zobaczymy widmo jej barwy dopełniającej.)

Gama monochromatyczna (Gama uzyskana z jednej barwy ale o różnych odcieniach - walorach.)

Barwy chromatyczne – wszystkie kolory, w których można wyróżnić dominantę, choćby niewielką jakiejś barwy. Są to wszystkie kolory, prócz czerni, bieli i szarości.

Barwy achromatyczne - czarny – szarości – biel

Nasycenie – kolor coraz jaśniejszy (dodaje się bieli) – biel

Jasność – kolor coraz ciemniejszy (dodaje się czerni) – czern

Odcień barwy – inaczej kolor

Technika kładzenia farb :

alla prima -od pierwszego uderzenia

warstwowa - farby nakładane są laserunkowo

im pasto - gęstą farbą

dripping - chlapanie farbą

dywizjonizm (fr. dyvizjon - podział) - malowanie niejednorodnymi plamkami (np. impresjoniści)

pointylizm (fr. point - kropka) - malowanie małymi plamkami czubkiem pędzla lub szpachelką (np. neoimpresjoniści). Barwne plamki zlewają się w oku widza dając odpowiedni ton .

Kolor lokalny (Pokazuje prawdziwe kolory przedmiotów w naturze , nie uwzględnia refleksów barwnych od innych kolorów)

Kolor subiektywny

(Sugeruje stany emocjonalne np. u fowistów i ekspresjonistów)

Symbolika kolorów

Np. kolory w staroruskiej ikonie miały swoją głęboką , "duchową" symbolikę . Były dodatkowym środkiem wyrazu , który pozwalał więcej powiedzieć o ludziach i przedstawianych wydarzeniach.

Czerwony kolor - przypominał o męczeństwie, krwi; kolor królewski

niebieski - niebiański, przypisany NMP i serafinom

zielony - wyrażał młodość i życie, nadzieję

biały – czystość, uczestniczy w "Bożym świetle", doskonałość

czarny - kolor śmierci, żałoby, ciemności i piekła.

Wszystkie kolory w naturalnej formie prezentuje nam przyroda w łuku tęczy. W tęczy odcienie barw są zawsze takie same, czasami tylko widać je bardziej wyraziście. Barwy tęczy, odizolowane i ułożone w gwiazdę według naturalnego porządku, wykazują pokrewieństwo.

Warto spróbować mieszać różne farby z palety, żeby odkryć jak natura tworzy kolory złożone

A teraz test-zabawa dla wszystkich:

KOLOROWY TEST

Nazwij kolory jakich użyto do napisania poniższych wyrazów
ZRÓB TO W CIĄGU 15 sekund!!!

**ŻÓŁTY NIEBIESKI POMARAŃCZOWY
CZARNY CZERWONY ZIELONY
FIOLETOWY ŻÓŁTY CZERWONY
POMARAŃCZOWY ZIELONY CZARNY
NIEBIESKI CZERWONY FIOLETOWY
ZIELONY NIEBIESKI POMARAŃCZOWY**

Jeżeli robiłeś to w szybkim tempie to nastąpił konflikt między półkulami mózgowymi!
PRAWA - próbuje nazwać kolory... natomiast
LEWA - analizuje definicje wyrazów.

Faktycznie, ciężko się nie pomylić, bo człowiek podświadomie czyta litery, zamiast nazywać kolory.

Bibliografia:

1. Alberti L. B., O malarstwie, tłum. M. Komorowski, w: Myśliciele, kronikarze i artyści o sztuce. Od starożytności do 1500 roku, wybór i oprac. J. Białostocki, Gdańsk 2001, s. 276.
2. Causse J-G., Niesamowita moc kolorów, tłum. M. Chojnacki, Katowice 2015.
3. Francuz P., Imagia. W kierunku neurokognitywnej teorii obrazu, Lublin 2013, <https://afterimagia.pl/barwa/> (dostęp 28.05.2021).

4. Gage J., Kolor i znaczenie. Sztuka, nauka i symbolika, tłum. J. Holzman, A. Żakiewicz, Kraków 2010.
5. Goethe J.W. von, Goethe's Theory of Colours, tłum. Ch. Lock Eastlake, London 1840.
6. Gonigroszek D., Językowy obraz świata barw i kolorów jako przykład kulturowych różnic w językach, „Językoznawstwo: Współczesne Badania, Problemy i Analizy Językoznawcze”, 2008, nr 1 (2), s. 91-99.
7. McLuhan M., Wybór tekstów, red. E. McLuhan, F. Zingrone, tłum. E. Różalska, J.M. Stokłosa, Poznań 2001.
8. Młodkowski J., Aktywność wizualna człowieka, Warszawa-Łódź 1998.
9. Pacewicz A., Przedarystotelesowskie rozważania nad kolorem, w: Percepcja. Między estetyką a epistemologią, red. R. Konik, D. Leszczyński, Wrocław 2010, s. 11-31.
10. Roberson D., Davidoff J., Davies I.R. L., Shapiro L. R., Colour Categories and Category Acquisition in Himba and English, w: Progress in Colour Studies, t. 2: Psychological aspects, red. N. Pitchford, C.P. Biggam, Amsterdam 2006, s. 159-172.
11. Rzepińska M., Historia koloru w dziejach malarstwa europejskiego, Kraków 1983.
12. Teofrast, Pisma filozoficzne i wybrane pisma przyrodnicze, tłum. i oprac. D. Gromska, J. Schnayder, Warszawa 1963.
13. Tomasello M., Kulturowe źródła ludzkiego poznania, tłum. J. Rączaszek, Warszawa 2002.
14. Wittgenstein L., Uwagi o barwach, Warszawa 2014.
15. Wróblewski A. K., Historia fizyki od czasów najdawniejszych do współczesności, Warszawa 2015.

Wczesne nauczanie czytania

Dr Anna Baracz, dyrektor PCDZN

Zagadnieniem wczesnej nauki czytania oraz łącznego traktowania czytania i pisania pedagodzy zajmują się od kilkunastu lat. W zakresie elementarnej nauki czytania pojawiły się w ostatnich latach metody aktywizujące (dla dzieci od 3-6 lat), które choć mają swoich przeciwników zasługują na pełną aprobatę przede wszystkim dlatego, że pozwalają na autentyczną pracę indywidualną z wychowankiem, a zatem są szansą na stałe osiągnięcie przez dziecko sukcesów.

Nauka czytania jest jednym z ważniejszych zadań edukacyjnych przedszkola, mającym przygotować wychowanków do nauki w szkole. Nie zawsze jednak udaje się osiągnąć zamierzone rezultaty, tym bardziej, że tradycyjne metody na ogół stosowane nie dają oczekiwanych zamierzeń. Sygnałem niepokojącym jest stale wzrastająca liczba dzieci przejawiających trudności w czytaniu i pisaniu (dysleksja, dysgrafia). By tym kłopotom zapobiec niektórzy pedagodzy proponują rozpoczęcie nauki czytania z dzieckiem już od jego urodzenia. Do takich należą G. i J. Doman, którzy opracowali globalną metodę nauki czytania. W ostatnich latach podejmuje się w przedszkolach próby nauki czytania i pisania dzieci 5-letnich, a nawet 3 i 4-latków, stosując różne modyfikacje tej metody /B. Bieleń, E. Brańska, M. Karwowska-Struczyk 1996, s.12/. Wczesną naukę czytania uznaje się za najskuteczniejszy czynnik, który stymuluje rozwój jednostki, gdyż przypada ona na okres najintensywniejszego rozwoju kory mózgowej /G. i J. Doman 1992, s.60/. Za interesującą i godną wprowadzenia w swojej pracy zawodowej uznano; metodę B. Ročławskiego, G. i J. Doman, J. Majchrzak oraz naturalną naukę języka. Warto również zwrócić uwagę na postęp techniczny, który zaowocował wynalezieniem komputera, który również może przynieść wiele korzyści, gdy będzie należycie wykorzystany, do nauki czytania.

Poniżej zostaną omówione poszczególne nowoczesne koncepcje nauki czytania. Ich zaletą jest całościowe podejście do procesów nauki czytania i pisania, wykorzystują one tendencje dziecka do zabawy, jego ciekawość w dążeniu do poznawania otoczenia i chęć swobodnego wyrażania się.

Koncepcja Bolesława Ročławskiego

W 1984 roku, językoznawca, logopeda, glottodydaktyk wdrożył w kilku przedszkolach w województwie gdańskim autorski program czytania i pisania. Do podjęcia takich działań skłoniły go obserwacje dzieci nieosiągających dostatecznego, zapewniającego sukces w szkole poziomu umiejętności w zakresie czytania i pisania. B. Ročławski uważa, że szkolna i pozaszkolna kariera dziecka w najwyższym stopniu zależy od wyników czytania i pisania. Opierając się na wynikach wieloletnich badań pedolinguistycznych i glottodydaktycznych,

opowiada się za radykalną zmianą sposobu przygotowania dzieci do nauki czytania i pisania, sposobu uczenia techniki płynnego czytania i płynnego pisania, a także kształtowania nawyków czytelniczych i świadomości orograficznej. W opracowanej przez siebie metodzie proponuje wydłużenie odpowiednio do potrzeb dziecka czasu na przygotowanie do nauki czytania i pisania oraz skrócenia w miarę możliwości do minimum czasu na opanowanie względnie płynnego pisania i sprawnego czytania.

Zadania z zakresu przygotowania dzieci do pisania i czytania mają być traktowane jako zadania służące ogólnemu kształceniu umysłowemu, emocjonalnemu i społecznemu. Celem tych zadań winno też być dążenie do osiągnięcia jak najwyższego poziomu sprawności analizatora słuchowego, wzrokowego i kinestetyczno – ruchowego. Zgodnie z założeniami tej metody dzieci poznają litery w trakcie obcowania z całym alfabetem. Od początku mają kontakt z literami drukowanymi i pisanymi, wielkimi i małymi. Do zabaw konstrukcyjnych już w najmłodszej grupie przedszkolnej wprowadzane są specjalne klocki LOGO do nauki czytania i pisania. Uczą się spostrzegać cechy charakterystyczne liter, rozpoznawać różnice. W okresie przygotowawczym rozwija się u dzieci pamięć fonetyczną, to jest umiejętność pamiętania jednostek nieznaczających języka (sylab, logotomów, fonemów). Ćwiczenia w składaniu wyrazów z sylab, morfemów, logotomów oraz w rozkładaniu wyrazów na sylaby traktuje się w tym programie jako ćwiczenie przygotowujące do syntezy i analizy fonemowej. Natomiast ćwiczenia z zakresu syntezy morfemowej, logotomowej, logotomowo-fonemowej i fonemowo-logotomowej mają pomóc pokonać trudności, jakie towarzyszą syntezie i analizie grupy fonemowej „spółgłoska + samogłoska”. Wybiera się takie wyrazy, w których morfemy i logotomy kończą się spółgłoską, a zaczynają samogłoską (np.: dom+y, dom+ek, par+as+ol, zeg+er+ek).

Oderwaniu spółgłoski od samogłoski lub samogłoski od spółgłoski służą również ćwiczenia w „ślizganiu się” z głoski na głoskę w sylabach lub krótkich wyrazach zawierających głoski dające się trwale wydłużyć.

W programie analizie i syntezie fonemowej towarzyszy bierne poznawanie liter. Postać literowa wyrazu (ortograficzna) jest użyta jako model struktury fonemowej. Występuje ona w rozsypankach obrazkowych fonemowych i w innych napisach towarzyszącym obrazkom. Należy ćwiczyć technikę syntezy i analizy fonemowej do czasu osiągnięcia przez dziecko pełnej wprawy.

Występują tu wyrazy zapisane pełnym, 44- literowym alfabetem: a, ą, b, c, ch, ci, cz, ć, d, dz, dzi, dź, dż, e, ę, f, g, h, i, j, k, l, ł, m, n, ni, ń, o, ó, p, r, rz, s, si, sz, ś, t, u, w, y, z, zi, ź, ż. Z początku należy wprowadzić wyrazy zawierające tylko litery podstawowe. Wyrazy zapisywane literami niepodstawowymi wprowadza się po związaniu liter podstawowych odpowiednimi fonemami.

Odpowiednio dobrane ćwiczenia i zabawy mają na celu stopniowe poszerzanie pola spostrzeżeniowego z litery na sylabę, zachęcają do globalnego postrzegania

i zapamiętywania krótkich wyrazów o dużej częstotliwości występowania w języku. Bierne poznanie liter i dobre opanowanie techniki syntezy fonemowej wyzwala chęć odczytywania wyrazów poprzez głośkowanie.

Według Rocławskiego należy przeciwdziałać temu zjawisku, skłaniając dziecko do czytania techniką „ślizgania się” z litery na literę. Doskonaląc czytanie dziecko zastępuje technikę „ślizgania się” czytaniem płynnym w tempie zbliżonym do średniego tempa mówienia. W początkowym okresie nauki pisania liter i wyrazów dzieci piszą na kartkach bez liniatury. Uczą się kreślenia i łączenia liter z uwzględnieniem ich podobieństwa drogi kreślenia i łączenia. Tempo uczenia się dziecka dostosowane jest do jego własnych możliwości. Opisana metoda nie ogranicza się tylko do rozwijania umiejętności czytania i pisania, ale uwzględnia korelację z rozwojem języka, orientacji przestrzennej, pamięci fonetycznej /B. Rocławski 1989, s.12/.

Autor koncepcji wypowiada się, iż każdy, kto zapragnie realizacji jego programu nauki czytania i pisania powinien swoje przygotowanie rozpocząć od lektury książki Margaret Donaldson pt.: „Myślenie dzieci”, gdyż stwierdza ona, że „wczesne opanowanie czytania jest nawet ważniejsze, niż się zwykło uważać”. Jej książkę traktuje jako komentarz psychologiczny do własnych badań gottodydaktycznych. Stwierdza on: „nie wierzę, aby dziecko, które samo pokonało tyle pułapek tkwiących w języku nie było w stanie przyswoić sobie tego, co jest potrzebne do posługiwania się jego odmianą graficzną” /B. Rocławski 1989, s.12/. Uważa, że dysleksja to raczej wytwór nieudolnych metod nauki czytania i pisania niż specyficznych mózgowych mikrouszkodzeń czy dysfunkcji. Opracował on program, a w nim zadania dla nauczycieli z zakresu przygotowania dzieci do czytania i pisania dla każdej grupy wiekowej. Daje on szansę indywidualnego podejścia do dziecka.

Zabawa w czytanie G. i J. Doman

Rozliczne metody nauki czytania są obiektem badań naukowych od wieków. Interesującą wydaje się propozycja popularna w krajach anglojęzycznych w latach osiemdziesiątych tzw. metoda „czytania bez liter” G.Domana. Jej założenia oparte są na długoletnich badaniach nad możliwościami ludzkiego mózgu. Doman do swej metody dołącza bardzo sugestywny czynnik neuropsychologiczny. Punktem wyjścia staje się motyw podwyższania stopnia organizacji neurologicznej poprzez uczenie bardzo małych dzieci. G. Doman proponuje rozpoczęcie nauki czytania od urodzenia dziecka. Sugeruje ćwiczenia poszczególnych funkcji poprzez szczególny rodzaj stymulacji wielozmysłowej, której podstawowy element stanowi słowo pisane.

Metoda globalnego czytania wyrazów o odpowiedniej wielkości, prezentowanych w ściśle określony przez autora sposób w charakterystycznej kolejności jest ogniwem łączącym proces kształtowania pojęć techniką czytania. Współcześni psychologowie dzielą metody czytania na fonetyczną i globalną. Doman proponuje tą ostatnią, gdyż wg niego bardzo małe dzieci mogą i uczą się czytać wyrazy, zdania i rozdziały dokładnie w ten sam sposób w jaki

uczą się rozumieć mówione słowa, zdania i wypowiedzi. „Małe dzieci chcą się uczyć tak bardzo, że nie potrafią odróżnić nauki od zabawy. Pozostają w tym nastawieniu, dopóki my dorośli nie przekonamy ich, że nauka nie jest zabawą” /G. Doman 1992, s.49/.

Autor programu zachęca do zabawy w czytanie, która ma być bardzo krótka, początkowo można ją przeprowadzać kilka razy dziennie, ale za każdym razem może trwać zaledwie kilka minut. Powinno się ją przerwać zanim dziecko się zniechęci lub zmęczy. Materiałami do czytania mają być wyrazy zapisane na paskach kartonu 15x60cm. Wysokość liter 13cm szerokość 10cm. Zapisane powinny być kolorem czerwonym. Naukę rozpoczyna się od wyrazów „mama”, „tata”. Pokazuje się dziecku napis i mówi: „tu jest napisane < mama >”. Dziecko powinno oglądać napis przez 10 sekund. Potem chwilę należy pobawić się z nim i znowu w podobny sposób pokazać napis. Nie pyta się dziecka, co tam jest napisane. Dopiero po kilku dniach należy zapytać: „co tu jest napisane?”. Należy za odpowiedź pochwalić dziecko. Jeżeli nie odpowie nie powinno się go ganić, ani okazywać niezadowolenia. Dalsza nauka opiera się na wyrazach dotyczących bezpośrednio osoby dziecka: nos, oko, ręka, noga, język, stopa, zęby itd. Następną fazą nauki obejmuje wyrazy dotyczące rodziny, otaczających przedmiotów, rzeczy, które posiada dziecko.

W następnym etapie najlepiej wprowadzić w parach wyrazy dotyczące przeciwieństw np.: duże – małe, długie – krótkie, gruby – chudy itp. Przejście od dwuwyrazowych wyrazów do prostych zdań jest bardzo łatwym krokiem. Używając kart z pojedynczymi słowami trzeba dorobić kilka ze słowem „jest”. Używając kart o wymiarach 10x60cm należy wykonać zestaw pięciu zdań. Należy pokazywać je dziecku trzy razy dziennie przez pięć dni. Potem dodaje się codziennie dwa nowe zdania, a dwa wycofuje.

Następną fazą może być zrobienie książeczki z obrazkami o treści składającej się z wyrazów, które dziecko już poznało. Podczas nauki należy czytać głośno i pokazywać czytany wyraz. Potem dziecko powtarza. W miarę przechodzenia od zdań czterowyrazowych do pięciowyrazowych i dłuższych należy stopniowo zmniejszyć rozmiar liter, zwiększać liczbę słów oraz zmienić kolor liter z czerwonego na czarny. Następnym etapem będzie już przeczytanie przez dziecko prawdziwej i odpowiedniej książeczki / G. Doman 1992,s.119 /.

Czytanie w konwencji zabawy stało się źródłem zainteresowań E. Chmielewskiej jako metodyka wychowania przedszkolnego. Wg niej zasada „*utile ***** dulci*”, czyli „przyjemne z pożytecznym”, obecna w metodzie Domana koresponduje z zasadniczą formą działalności dzieci w wieku przedszkolnym – zabawą. W warunkach polskiego przedszkola metoda ta nadaje się do prowadzenia w okresie przygotowania do czytania, tzw. przedliterowym. Pierwsze próby można podejmować w grupach 3-4-latków. Proponowane przez Domana sesje łatwo można wplatać w tematy kompleksowe, organizując w ciągu dnia kilka sesji utrwalających poznane słowa. Powtórzenia ok. 20 razy są istotne w procesie interioryzacji pojęć. Prowadzenie zabaw w grupach dzieci najmłodszych zapewnia wydłużenie czasu przygotowania do szkoły, co pozwala uniknąć stresów, jednocześnie skrócić czas

koncentracja uwagi dziecka obliguje nauczyciela do stosowania bardzo krótkich sesji czytania /E. Chmielewska 1995, s.84/. Wielość sesji czytania wpływa na osłuchanie się z prawidłowym wzorcem artykulacyjnym słowa, ćwiczy słuch, różnicowanie wzrokowe oraz czynną artykulację werbalną i pragnienie wypowiedzania się. Jeszcze inną zaletą tej metody jest to, że nie wymaga od dzieci nadmiernego wysiłku oraz zapewnia im możliwość sukcesu, którego wszyscy tak bardzo pragną i który u dzieci zwiększa zapał i chęć do nauki. Przystrojony metodą globalną zbiór słów stanowić może tzw. „wyrazy kluczowe” pomocne w dalszej nauce czytania (analizie i syntezie). Przepracowane i zinterioryzowane słowa łatwiej skojarzyć z desygnatem wzrokowym, słuchowym, a zatem łatwiej dokonać na nich operacji podziału na głoski czy sylaby.

Metoda globalnego czytania może stać się prymarna dla fonetycznych metod doskonalenia metod czytania (np. Rocławski, Przytubscy, Falski, Meterowa) przy założeniach, iż wyraz-słowo jest dla mózgu dziecka bardziej zrozumiałe niż litera-głoska. Litery w postaci izolowanej należałoby zacząć wprowadzać dopiero po zastosowaniu metody globalnej (np. u dzieci 5-letnich). Z tym wiąże się również systematyczne kształcenie słuchu fonemowego, doskonalenie artykulacji oraz wielu czynności związanych z wszechstronną stymulacją rozwoju dzieci. E.Chmielewska proponuje wprowadzić u 3-4-latków czytanie globalne, a u 5-6-latków doskonalenie techniki czytania drogą analizy i syntezy oraz zabawy i ćwiczenia wspomagające i ukierunkowujące zdolności i zainteresowania dzieci. Książka „Jak nauczyć małe dziecko czytać” Domana jest propozycją znalezienia „złotego środka” w nauczaniu czytania, edukacyjnej ścieżki „pomiędzy wolnością, a przymusem” /E.Chmielewska 1995, s.90/.

Wprowadzenie dziecka w świat pisma Ireny Majchrzak

Irena Majchrzak opracowała alternatywny w stosunku do programu szkolnego sposób zapoznania dziecka z literą. Fakt, że autorka jest socjologiem z wykształcenia, a opisywaną metodę wypracowała ucząc dzieci indiańskie i dorosłych analfabetów czyni jej podejście do organizacji nauki czytania i pisania małych dzieci niekonwencjonalnym / B. Bieleń, E. Brańska, M. Karwowska-Struczyk 1996, s.13 /. Myślenie o sposobach wprowadzania dziecka w świat pisma pojawiła się w jej życiu jako konsekwencja wieloletniego pobytu w Meksyku. W roku 1995 ukazała się publikacja I. Majchrzak pt.: „Wprowadzenia dziecka w świat pisma”. Autorka na podstawie własnych doświadczeń proponuje zmiany w metodach nauczania początkowej nauki czytania i pisania. Uważa, że pierwszym krokiem we wprowadzeniu dziecka w świat pisma powinno być zapoznanie go z literami własnego imienia.

Wyróżnia ona następujące etapy w procesie nauki czytania i pisania:

1. pierwszy kontakt z własnym imieniem jako słowem pisanym – wręczanie imion dzieci napisanych na kartkach przez nauczyciela; ten etap autorka nazywa etapem inicjacji;

2. ściana pełna liter – nauczycielka pisze na kartoniku imię kolejnego dziecka, wymienia kolejne litery, a dziecko liczy litery w swoim imieniu i przypina swoją wizytówkę na ścianie. Dziecko powinno ulokować swoją wizytówkę na takiej wysokości, aby mogło pod nią stanąć;

3. prezentacja alfabetu – umieszczona na jednej ze ścian taśma papieru zawiera wszystkie litery alfabetu, od a do z. Małe pod dużymi. Litery ą, ę, ń nie będą miały odpowiedników w rzędzie liter dużych i te miejsca pozostaną puste, ponieważ ani jedno słowo nie zaczyna się na żadną z tych liter. Nauczyciel opisuje po kolei każdą literę zarówno ze względu na jej kształt, jak i na brzmienie. J.Majchrzak proponuje prezentację alfabetu połączyć z grą w loteryjkę. Dzieci podczas tej gry umieszczają znak przy każdej kolejnej literze, którą odnalazły w swoim imieniu. Wygrywa ten, kto pierwszy wypełni swą kartkę. Prezentacja alfabetu może zająć ponad miesiąc. Czas i tempo zależą od reakcji dzieci i od ich wieku. Na przykład z dziećmi trzy i czteroletnimi można każdego dnia poznawać kolejną literę;

4. „targ liter” – wręcza się każdemu dziecku kopertę, w której znajdują się małe kartki z literami składającymi się na jego imię z prośbą, aby je złożył. Dziecko czyni to najpierw, śledząc napis na kopercie, a następnie w którymś momencie uczyni to z pamięci. To ćwiczenie należy powtarzać codziennie przez jakiś czas. Następnie nauczycielka informuje, że z tych liter można ułożyć inne wyrazy. Efektem tego doświadczenia jest stwierdzenie, że za pomocą liter naszego własnego imienia da się utworzyć tylko ograniczoną liczbę wyrazów. Aby móc napisać wszystko, co nam przyjdzie na myśl, musimy zdobyć wszystkie litery alfabetu. Wtedy będziemy pełnosprawnymi operatorami pisma. Autorka proponuje grę nazwaną „targiem liter”.

Każdy wchodzi do gry ze swoim osobistym kapitałem to znaczy z literami swojego imienia, które otrzymał w kopercie. Pierwszą możliwością powiększenia tego kapitału jest uzyskanie dodatkowo od nauczyciela wszystkich liter, które występują w innych wariantach własnego imienia. Na przykład Piotr otrzyma dodatkowo u, ś, ć, k, e, jeśli mu przyjdzie na myśl, że może się nazywać Piotrek, Piotreczek, Piotruś. Kiedy skończy się granica tych możliwości można wymieniać się z kolegami. Każdy uczestnik gry pisze na oddzielnych karteczkach tyle „swoich” liter, ile potrzeba, by za nie uzyskać te, których nie ma. Jeżeli do tej pory dziecko było skoncentrowane na literach, które posiada, to teraz zacznie się przyglądać tym, których mu brak i szukać możliwych kontrahentów;

5. gra w sylaby – na kartkach papieru pisze się sylaby najprostsze i złożone i rozdaje się je dzieciom. Komu sylaby ułożą się w słowo ten wygrywa. Fakt, że gra w sylaby jest grą losową, pobudza ciekawość: co przyniesie następne rozdanie? Każde następne rozdanie to nowa szansa;

6. nazywanie świata – są to ćwiczenia, które polegają na przyporządkowaniu odpowiedniej nazwy do wszystkiego, co znajduje się obok nas np.: tablica, okno, auto itp.

Każdego dnia należy przyjść na zajęcia z koszykiem „pełnym” rzeczowników. Rzeczowniki należy rozdzielić między dzieci, a te mają rozbiec się po klasie i położyć kartkę z nazwą przy właściwym przedmiocie. Autorka sugeruje, aby stworzyć w przedszkolu jakiś rytuał związany z czytaniem. Przede wszystkim wyznaczyć specjalny czas, stałą porę dnia w której klasa zmieni się w czytelnię, czyli miejsce, gdzie panuje cisza i gdzie każdy skupia się na własnym tekście. Od układanek słowno-obrazkowych, gdzie podpis składa się z jednego wyrazu, uczniowie będą przechodzić do bardziej skomplikowanych tekstów /I.Majchrzak 1995, s. 21-40/.

Irena Majchrzak podkreśla, iż żadna odpowiedź dziecka nie może być pretekstem do dyskwalifikacji czy nagany. W fazie tej dziecko nie powinno być oceniane, każdą odpowiedź należy uznać za wartościową i tylko dać czas, aby dziecko swój błąd skorygowało samo /I. Majchrzak 1994, s.294/.

W pytaniu o wiek dziecka w możliwościach przeprowadzenia aktu inicjacji, autorka książki stwierdza, że należy je przeprowadzić z każdym dzieckiem, które pojawia się w przedszkolu, niezależnie od jego wieku. Jej zdaniem największe korzyści odniosą dzieci najmłodsze, gdyż „będą one miały szansę swobodnego, wolnego od przymusu obcowania z pismem na długo przedtem nim doświadczą, że należy ono do sfery objętej szkolną dyscypliną” /I. Majchrzak 1994, s. 46-47/.

Naturalna nauka języka – metoda nowozelandzka

W zakresie elementarnej nauki czytania pojawiła się w ostatnich latach nowa metoda aktywizująca, opierająca się na jednym z wiodących w świecie programów naturalnego czytania, stworzonym w Nowej Zelandii przez zespół Wendy Pye. Nowa Zelandia jest krajem o bogatym dorobku edukacyjnym. Opracowano tam metodę nauczania ułatwiającą dzieciom naukę w ich początkowym okresie zdobywania wiedzy. Nowy model nauczania, zwany „naturalną nauką języka” został wprowadzony do szkół nowozelandzkich w 1984r. Od tej chwili, dzięki zauważalnym efektom, model ten stał się dominujący w szkołach USA, a także w Azji. W Europie, głównie we Francji czy Hiszpanii jest on wykorzystywany w metodyce języka angielskiego.

Elżbieta Czerwińska miała okazję do poznania tej metody nauczania, podczas 2-miesięcznego pobytu w Nowej Zelandii. Obserwowała tam nie tylko pracę nauczycieli w szkołach nowozelandzkich, ale także uczestniczyła w szkoleniu w Centrum Szkolenia dla nauczycieli Sunshine-Auckland / E.Czerwińska 1994, s.19 /. Twórca tej metody Brian Cutting zauważył, że podstawowym kryterium nauki czytania jest rozwój procesów poznawczych, takich jak spostrzeganie i pamięć. W wieku przedszkolnym dzieci cechuje synkretyzm: to, co spostrzegają ujmuje globalnie. Dziecko spostrzega bowiem całe przedmioty i całe wyrazy, a nie ich elementy. U większości dzieci mamy do czynienia z pamięcią wzrokową, co warunkuje łatwiejsze zapamiętywanie całych wyrazów, a także lepsze zrozumienie treści. Przy takim założeniu naturalna nauka czytania polega na ujmowaniu całych jednostek

językowych i przechodzeniu kolejno do ich elementów, a istotą czytania jest zrozumienie czytanych treści /J. Żmudziński 1998, s.806/. Naturalna nauka języka oparta jest na rozwijaniu i pogłębianiu chęci dziecka do nauki, zarówno czytania, jak i kreślenia symboli graficznych.

Prawdziwe powodzenie programu nauki, wg autorki wprowadzanej w Polsce metody – Elżbiety Czerwińskiej, osiągnięte może być wówczas, gdy dzieciom zapewni się wiele możliwości czynnego uczestnictwa w procesie nabywania i rozwijania ich umiejętności.

Do zasadniczych cech nowego modelu nauczania należą:

- praca z całą grupą,
- praca z małym zespołem,
- własna działalność dziecka w kąciakach zainteresowań (kierowana przez nauczyciela, jednak w sposób niezauważalny dla dziecka). Dwie ostatnie formy pracy są dominujące. Na podstawie prowadzonych obserwacji, dzieci są dzielone na małe zespoły. Do podstawowych kryteriów, jakie uwzględniane są przy grupowaniu należą:

- zainteresowania dziecka,
- możliwości percepcyjne dziecka znajdującego się na odpowiednim poziomie rozwoju,
- różnice wiekowe.

Mogą to być grupy jednorodne, przy tworzeniu których, najważniejsze kryterium stanowią podobne umiejętności, zainteresowania, bądź różnorodne, których podstawową cechą są odmienne umiejętności. Takie różnicowanie grupy jest optymalnym rozwiązaniem pracy z małym zespołem. Dzieci dopingują się nawzajem, pomagając sobie w pokonywaniu trudności, a bliski kontakt emocjonalny umożliwia im szybsze nabywanie umiejętności i harmonijny rozwój intelektualny. W zależności od czynionych przez dzieci postępów i wykazywanych potrzeb, nauczyciel zmienia skład grupy. Czynione obserwacje nie są jedynym źródłem wiedzy o dziecku. Uzupelnienie informacji stanowią arkusze obserwacyjne, testy, prace dzieci.

Innym czynnikiem warunkującym efektywność pracy jest przemyślana organizacja sali. Tworzone kąciaki zainteresowań mają odmienny charakter nie tylko przez ich celowe i widoczne wydzielenie, ale także z tej przyczyny, że służą przede wszystkim nauce. Dzieci przebywając w nich bawią się równie doskonale, jak w innych, zorganizowanych głównie w celu zabawy. Odpowiedni dobór materiałów i pomocy pobudza ciekawość dziecka i rozwija jego zainteresowania. Cechą dominującą każdego kąciaka zainteresowań jest wielość materiału do czytania, niezależnie od tego, jaki charakter ma dany kącik.

Zaprojektowane kąciki powinny ułatwiać organizację działań nauczyciela. Podczas gdy nauczyciel pracuje z małym zespołem, inne dzieci nie powinny się nudzić, lecz znaleźć dla siebie atrakcyjne miejsce do zabawy i pracy. Wybór tego miejsca nie jest przypadkowy. Na podstawie dokumentacji obserwacyjnej nauczyciel zachęca dziecko do podjęcia określonego działania, uwzględniając jego zainteresowania, potrzeby, uzdolnienia, możliwości etc. Takie dyskretne kierowanie działalnością dziecka w określonym kąciku może przynieść mu zadowolenie i rozwijać jego aktywność twórczą.

Do podstawowych kącików w nauce naturalnej metody języka należą: kącik alfabetyczny, matematyczny, plastyczny, pisanie, książki, grafoskop, „karty poetyckie”, „rymowanki”, „czytanie dookoła sali”, „czytanie w kąciku słuchania”, kącik przyrody, „kącik dużej książki”, tablica wiadomości. Kącik obejmujący grafoskop, ekran i foliogram stwarza dziecku możliwość manipulowania sprzętem, uczenia się jak należy włożyć folię, napisy, by tekst można było odczytać.

W kąciku alfabetycznym gromadzi się pomoce, które kształcą analizę i syntezę wzrokową, przygotowują dziecko do czytania np. litery magnetyczne, rozsypanki literowo-wyrazowe, suwaki sylabowe itp. Karty poetyckie, rymowanki, piosenki to teksty napisane na wielkich płaszczyznach (A3, A4) przeznaczone do czytania. Kącik taki powstaje stopniowo, wszystkie teksty są wprowadzane wcześniej, a następnie wędrują do pudełka, na wieszaki, aby dziecko mogło zawsze do nich wrócić. Wątpliwości może budzić nazwa jednego z kącików „czytanie dookoła sali”. Dziecko ma kontakt z tekstem w każdej sytuacji, mogą to być wskazówki, napisy, podpisy pod pracami dzieci, umieszczone w całej sali, inspirujące działalność wychowanków (np. obok budowli wzniesionych z klocków przez dziecko umieszczony zostaje napis „to jest statek kosmiczny”).

Ciekawym kącikiem może stać się miejsce do słuchania kaset magnetofonowych, oczywiście z użyciem słuchawek (wystarczy podłączyć do magnetofonu 2-3 słuchawki). Działalność dziecka zależy od pomysłowości nauczyciela. Może on nagrać na kasecie tekst książki znanej dziecku, aby mogło ją czytać wspólnie z lektorem, może to być propozycja gry słuchowej, np. w poszukiwanie wyrazów przeciwstawnych, mogą to być piosenki do słuchania czy wspólnego śpiewania. W takich okolicznościach nauczyciel oddziałuje na dziecko niemal w sposób bezpośredni.

Kącik książki może mieć formę podobną do już istniejących w naszych przedszkolach. Gromadzone tam książki o charakterze literackim, komiksowym, popularnonaukowym swoim wyglądem powinny zachęcać do sięgania po nie. Atrakcyjny może stać się kącik przyrody. Zgromadzone tam lupy, mikroskop, preparat skłaniają dziecko do własnych poszukiwań. Uwagę dziecka można ukierunkować umieszczając napisy i pytania typu: „Co pająk je?”, „Ile ma nóg?”, które będą źródłem poszukiwanej przez dziecko informacji, mogą to być książki i czasopisma („Kwak”, „Zwierzaki”). Kącik dużej książki powstaje, podobnie jak karty poetyckie – stopniowo. Autorami książek są dzieci, a książki mają oryginalny duży

format (A3, A4). Książka jest zbiorem rysunków, prac malarskich itp. Wykonanych przez całą grupę. Nauczyciel na podstawie wypowiedzi dzieci opisuje każdą pracę (pismo czytelne dla dziecka, duże litery). Są to teksty bliskie dziecku, przez co wykazuje ono większe zainteresowanie.

Tablica wiadomości w zależności od pomysłowości nauczyciela, może także być cennym źródłem informacji dla dziecka. Zamieszczone informacje mogą dotyczyć urodzin, imienin dzieci, interesujących wydarzeń, planu dnia. Teksty powinny być krótkie, czytelne, dające dziecku możliwość wyszukania dla siebie ciekawej informacji.

Kącik matematyczny, plastyczny, pisanie mają pobudzać do działania. Dlatego trzeba dbać o ich atrakcyjność, natomiast napisy umieszczone tam przez nauczyciela będą pełniły rolę wskazówek, skłaniających wychowanków do określonych działań.

Przedstawione propozycje organizacji sali stwarzają wiele możliwości i rozwiązań. Działania nauczyciela tylko wtedy są efektywne, kiedy obok stymulowania, inspirowania działań dziecka udzielimy mu także właściwej pomocy /E. Czerwińska 1995, s.34-38/.

W procesie nauki czytania i pisanie można wyróżnić trzy etapy:

- zapoznanie dziecka z całością, którą jest cały tekst, zdanie, wyraz;
- zapoznanie dziecka ze szczegółami: budowa zdania, znaki interpunkcyjne, litery;
- przechodzenie do budowania całości z wykorzystaniem zdobytej wiedzy.

Dzieci uczą się czytać poprzez czytanie książek, tekstów wierszy, piosenek metodą globalną, poprzez wzrokowe zapamiętywanie całych wyrazów. Występują tu równoległe różne rodzaje czytania:

- czytanie wspólne,
- czytanie zespołowe (kierowane),
- czytanie indywidualne (samodzielne),
- czytanie dzieciom.

Naturalna nauka języka wymaga od nauczycieli atrakcyjności zajęć, zaangażowania. Stawia na inną aktywność wychowanków, w tym na aktywność muzyczną, ruchową. Uczy odporności emocjonalnej, rozwija chęci uczenia się, odwagi, cierpliwości.

Irena Chrzanowska popierając tą metodę stwierdza: „dzieci są w taki sposób przygotowane do ostrego drylu szkolnego, że pierwsze emocje związane z poznawaniem czytania mają już za sobą”.

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne wydają serię książek pod tytułem „Słoneczna Biblioteka” do naturalnej nauki języka. Książki te wraz z „Przewodnikiem metodycznym dla nauczycieli przedszkoli” pozwalają powszechnie wprowadzić tę innowacyjną metodę nauczania.

BIBLIOGRAFIA

1. Bielen B. ,Brańska E. ,Karwowska-Struczyk M. /1996/. Przedszkolne czytanie i pisanie – refleksje metodyczne. „Wychowanie w Przedszkolu”, nr1.
2. Chmielewska E. /1995/. Metoda Glena Domana jako alternatywna propozycja nauki czytania. „Wychowanie w Przedszkolu”, nr 2.
3. Czerwińska E. /1994/. Z wizytą w Nowej Zelandii. „Wychowanie w Przedszkolu”, nr1.
4. Czerwińska E. /1995/. Kąciki zainteresowań w naturalnej nauce języka. „Wychowanie w Przedszkolu”, nr 1.
5. Doman G. i J. /1992/. Jak nauczyć małe dziecko czytać – cicha rewolucja. Bydgoszcz „Exalibur”.
6. Kamińska K. /1999/. Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym. Warszawa..
7. Majchrzak I. /1995/. Wprowadzenie dziecka w świat pisma. Warszawa.
8. Majchrzak I. /1994/. Wprowadzenie dziecka w świat pisma. „Wychowanie w Przedszkolu”, nr 5.
9. Ročławski B. /1989/. W nowej oświacie nowe metody nauki czytania i pisania. „Oświata i Wychowanie”, nr 27.
10. Ročławski B. /1990/. Nauka czytania i pisania. Gdań